

ENDERUN DERGİSİ

JOURNAL OF ENDERUN

Yıl: 2018

Cilt: 2

Sayı: 2

e-ISSN: 2618-592X

- Ebeveynlere Göre Çocukların Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Olumlu ve Olumsuz Yönlerinin İncelenmesi 1-10
Semanur CÖMERT ve Gülhan GÜVEN
- Osmanlı'da Adalet Ve İktisadi Adalet - Dr. Yaşar ALKAN 11-19
- Kamu İdarelerinde Hakim Olan Yönetim Yaklaşımları 20-28
Hatice Dursun
- Yerel Yönetim Bankacılığı ve Türkiye'deki Örneği İller Bankası - Yasin ELÇARPAR 29-35
- Bir Kimlik Peşinde Türkiye - Sevara CHARYYEVA 36-37

<http://dergipark.gov.tr/enderun>

ENDERUN DERGİSİ

JOURNAL OF ENDERUN

YIL:2018 Cilt:2 Sayı:2

Enderun yılda iki defa çıkan (Mart-Ekim) ULUSAL HAKEMLİ bir dergidir.

Sürelî Yayın Adı

Enderun Dergisi

Yayın Türü

Ulusal E-Dergi

Yayın Dili

Türkçe

Yayın Sıklığı

Yılda iki kez

Konusu

Sosyal Bilimler

Elektronik Adresi

<http://dergipark.gov.tr/enderun>

Yayıncı

Cihan Usta

Editörler

Cihan USTA

Emre Yiğit

Yavuz Özkaya

Yayın ve Hakem Kurulu

Dr. Ayşe Elif YAZGAN - Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Abdullah BARIŞ - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Atila KARKACIER - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Çetin KAPLAN - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Dilşad GÜZEL - Erzurum Atatürk Üniversitesi

Dr. Elçin YAZICI - Düzce Üniversitesi

Dr. Fikret BİRDİŞLİ - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Dr. Gül ŞİMŞEK - Erzurum Atatürk Üniversitesi

Dr. Hazal Iğın BAHÇECİ – Yozgat Bozok Üniversitesi

Dr. Hasan ÖZER – Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Dr. Hüseyin TEMİZ – Yozgat Bozok Üniversitesi

Dr. Kemal ADEM - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Murat ÖZDEMİR – Giresun Üniversitesi

Dr. Orhan Veli ALICI – Kamu İç Denetçisi

Dr. Ömer Faruk GÜLEÇ – Kırklareli Üniversitesi

Dr. Serdar BUDAK – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Sertan TALAS – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. VeySEL YILMAZ – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Yavuz ACUNGİL - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Enderun Dergisi

Cilt:2 Sayı:2

Gönderiliş Tarihi: 27/08/2018
Kabul Tarihi: 30/10/2018
ORCID: 0000-0002-5051-7521
ORCID: 0000-0002-5714-4916

EBEVEYNLERE GÖRE ÇOCUKLARIN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMININ OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİNİN İNCELENMESİ

Semanur CÖMERT¹

Gülhan GÜVEN²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin gözünden çocukların bilgisayar ve internet kullanımının olumlu-olumsuz yönlerini incelemektir. Çalışma Tokat ilinde 145 çocuğun ebeveyni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Bu çalışma nicel veri analizine dayalı, araştırma sorularını incelemeye yönelik yapılmış betimsel (Tarama, survey) bir çalışmadır. Geçerli sayılan görüşme formundaki veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve verilerin analizi SPSS programında yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynler evde bilgisayarın en çok çalışma odası, salon ve oturma odasında bulunduğunu belirtmişlerdir. Ebeveynler bilgisayar kullanmanın olumlu yönleri nelerdir sorusuna en çok "Bilgiye Erişimi Sağlar" cevabı verirken, bilgisayar kullanmanın olumsuz yönleri nelerdir sorusuna ise en çok "Sağlığı olumsuz etkiler" cevabını vermişlerdir. Ebeveynler, internet kullanmanın olumlu yönleri nelerdir sorusuna en çok "Bilgiye Kolay ve Hızlı Erişim Sağlar" cevabı verirken, İnternet kullanmanın olumsuz yönleri nelerdir sorusuna ise en çok "Çocukların yaş ve gelişimine uygun olmayan zararlı/olumsuz içeriklere erişme" cevabını vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Bilgisayar, İnternet.

LOCAL GOVERNMENT BANKING AND THE SAMPLE ILLER BANK IN TURKEY

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the positive and negative aspects of children's computer and internet usage from the eyes of parents. The study was carried out with the parents of 145 children in Tokat province. The interview form developed by the researcher was used in the study. This study is a descriptive survey which is based on quantitative data analysis. The data in the valid interview form were transferred to the computer and the data were analyzed in SPSS program. At the end of the study, parents stated that the computer was mostly found in the study room, living room and living room at home. What are the positive aspects of parents using computers? most of the question "Provides Access to Information" gave the answer. What are the negative aspects of using computers? " Health negatively affects " most of the answer to the question. Parents; what are the positive aspects of using the internet? " Provides Easy and Fast Access to Information " is the answer to the question. The question of what are the negative aspects of using the Internet is the answer to the most " harmful content that is not suitable for children's age and development ".

Keywords: Preschool, Computer, Internet.

¹ Uzman MEB, sema.kindergarden@gmail.com, 0000-0002-5051-7521

² Dr.Öğrt.Üyesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,İlköğretim Eğitimi, gulhang@gazi.edu.tr, 0000-0002-5714-4916

1.GİRİŞ

Bilgi toplumunun en önemli etkileşim aracı şüphesiz ki bilgisayarlardır. Teknoloji, inanılmaz bir şekilde gelişerek günümüzde iletişim alanında telefon, televizyon, radyo ve internet, ulaşım alanında uçak, tren ve otomobil gibi ürünleri ile insanların günlük yaşamlarının vazgeçilmez birer parçası haline gelmiştir. Bu durum, insanların teknoloji dünyasını ve bu teknolojiden hayatını kolaylaştıracak şekilde yararlanmayı bilmesini ve teknolojik gelişmeleri anlamasını gerektirmektedir.

Günümüzde teknoloji hızla ilerlemektedir. Teknolojinin üstün yetenekli makinesi olarak bilinen bilgisayarlar, teknoloji ilerledikçe daha çok geliştirilmekte ve daha çok yaygınlaşmakta ve birçok alanda kullanıma olanak sağlamaktadır. Bilgisayarın yaşamı kolaylaştırdığı ve insanların bu kolaylığı fark ederek bundan yararlandıkları bir gerçektir. Çocuğu, yaşantımıza bu denli giren bilgisayardan izole etmek imkânsız olduğuna göre, onun özellikle eğitim alanında bu makineden en iyi ve en doğru biçimde yarar sağlaması için çaba harcanmalıdır. Bilgisayarların yaygınlığı, bu makineyi okul öncesine kadar indirgemiş olup, eğitimin ilk basamaklarından itibaren kullanılmaya doğru itmiştir ve itmektedir. Bundan dolayı eğitimciler, anne babalar ve genç kuşaklar, bilgisayarlı eğitim dünyası için hazırlanma sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bilgisayar, günümüzde daha değişik alanlara yayıldıkça, çocukların ilgisini daha fazla çeken bir niteliğe bürünmektedir. Çocukların, bilgisayarı ve kullanılışını anlamaları için onun sınır ve yeteneklerini bilmeleri gerekmektedir. Bu bilgiyi elde eden çocuk, yalnız bilgisayarı anlamakla kalmaz, kendi yetenek ve sınırlarını da derin bir şekilde anlamak için çaba harcar (Arı ve Bayhan, 2003).

1.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da bilgisayar ve internet kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Doğumdan itibaren teknoloji ile karşılaşan çocuklar gündelik yaşamlarında çok küçük yaşlarda bilgisayar kullanmaya başlamaktadırlar. Kullanım süresi, kullanılan yazılımların yaşa ve ihtiyaçlara uygunluğu ile ortamın sosyal iletişimi ve işbirliğini engellemeyecek şekilde düzenlenmesi halinde okul öncesindeki çocukların bilgisayar kullanmaları bu çocukların sosyal ve duygusal, dil, motor ve bilişsel gelişmelerini olumlu yönde etkilemekte ve öğrenmelerine olumlu katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmada çocukların bilgisayar ve internet kullanımının olumlu ve olumsuz yönleri incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Gelişen teknoloji hayatı bir taraftan kolaylaştırırken diğer taraftan yeni riskler getirmektedir. Teknoloji çağı olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde bilgisayar ve internet kullanımı hayatın vazgeçilmez araçları haline gelmiştir. Ülkemizde sosyal yaşamı etkilemeye başlayan bilgisayar ve internetin, başta çocuklar ve gençler olmak üzere nüfusun büyük çoğunluğunu etkisi altına aldığı görülmektedir. Bu teknolojik gelişmenin çocuk ve ergenlerin ruh sağlığı üzerine etkilerini belirlemek ve bu konuda gerekli önlemleri almak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Literatür incelendiğinde bu alanda yapılan çalışmaların hız kazandığı görülmektedir. Ebeveynler, çocuklarının daha iyi yetişmesi adına bilgisayar ve internet kullanımını eğitim amaçlı olarak desteklemektedir. Fakat ebeveynlerin birçoğunun bilgisayar ve internet kullanımı konusunda yeterince bilinçli olmadıkları görülmektedir. Bilgi teknolojilerini doğru kullanmaya henüz hazır olmayan çocuk ve ergenler karşılaştıkları karmaşık bilgileri nasıl değerlendireceklerini bilememektedir. Tüm bunların yanında internetin çocuk ve ergenler için olumlu yanlarının olduğu göz ardı edilmemelidir (Cömert ve Kayıran, 2010:168).

Son yıllarda ebeveynlerin en çok şikâyetçi olduğu konu aslında teknolojiyle savaş. Neden savaş çünkü ebeveynler çocuklarıyla artık iletişim kuramaz hale gelmeye başladı. Teknoloji öyle bir hızla geliyor ki bu hıza ayak uydurmakta çoğu zaman zorlanıyorsunuz. Fakat çocuklarınız için aynı şeyi söylemek mümkün değil. Başka bir teknoloji oyuncağı ise bilgisayardır. Neredeyse her evin başköşesinde o evin demirbaşı haline geldi bile. Bilgisayarla birlikte gelen internet birçok araştırma için çok güzel bir kaynak fakat acaba bu kaynağı ne kadar doğru kullanabiliyoruz. Çocuklarımızı internetin olası tehlikelerinden korumak için birtakım önlemler almamız gerekebilir. Bilgisayar kullanmak ya da internette faydalanmak tek başına çocuğunuzun yaşamına olumsuz etkide bulunmaz. Olumsuz etki ancak çocuğunuzun bilgisayarı ve interneti yanlış kullanırsa ortaya çıkar (Birlık, 2012:2).

Okul öncesi eğitimde bilgisayar kullanımı, el-göz koordinasyonunun gelişmesinde, dikkat yoğunlaştırılmada, öğrendiği kavramların pekiştirilmesinde, karar verme becerisinin gelişmesinde katkı sağlayabilmektedir (İliş, 2006: 12).

Erkan (2002) yapmış olduğu çalışmada teknolojinin kullanımının yaygınlaşması, teknoloji kullanmaya başlama yaşının düşmesinde etken olduğunu tespit etmiştir. Okul öncesi çocukların bilgisayar kullanımlarının çocuklar üzerindeki etkisi tam olarak saptanamamakla birlikte uygun yöntemler kullanıldığında bilgisayarın okul öncesi çocuklarının gelişimlerinde her açıdan yararlı olabileceği gözlenmiştir. Bu doğrultuda bilgisayar kullanımının erken yaşlara inmesi okul öncesi kurumlarda öğretmenin rolünü de etkilemektedir (Akt. İliş, 2006: 21).

Bilgisayar oyunları, özellikle çocukların, gerek zihinsel gelişim gerekse el göz koordinasyonunun gelişimi açısından bilgisayar eğitiminde kullanılabilen yazılımlardır. Ancak bilgisayarın ve bilgisayar oyunlarının kullanımında doğru zamanlama yapılamadığı takdirde bağımlılık yarattığı saptanmıştır. Bilgisayar oyunlarının bağımlılığa neden olmaksızın beceri geliştirmeye yönelik kullanılabilmesi için sınırlamaların doğru yapılması gerekmektedir. Bu araştırma ile çocukların bilgisayar ve internet kullanımının olumlu ve olumsuz yönleri incelenecektir.

2. YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı ikinci yarısında Tokat ili Merkez ilçesinde bulunan altı bağımsız anaokulu ve bu anaokullarına devam eden 48-60 aylık 493 çocuğun ebeveyni oluşturmaktadır. %95 güven aralığı ve 0.05 güven düzeyinde ulaşılması gereken örneklem büyüklüğü 216'dır. Ancak bazı çocukların evinde bilgisayar bulunmaması, ebeveynlerin ölçeği cevaplamak istememeleri, yılın son ayları olması nedeniyle bazı çocuklarında okulda olmaması nedeniyle, il merkezindeki bağımsız anaokullarında maksimum ulaşılan ve uygulanan örneklem büyüklüğü 196'dır. 196 ebeveynle ulaşılması gereken örneklem büyüklüğüne oldukça yakın bir örneklem sayısına ulaşılmış olup, bu sayıyla da tüm araştırmayı yürütebilecek yeterli bir örneklem büyüklüğüne ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise, 73'ü kız, 72'si erkek olmak üzere toplam 145 çocuğun ebeveyni oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada, çocukların ve ebeveynlerin özelliklerini belirlemek amacıyla; araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel gelişim formu kullanılmıştır. Araştırmaya alınan çocukların ailelerinin bu konudaki görüş ve tutumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. 2012-2013 Eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Tokat ili merkez ilçesinde bulunan altı bağımsız anaokulunda 48-60 aylık çocuklar ve ebeveynleriyle çalışma yapılmıştır. Bu çalışma nicel veri analizine dayalı, araştırma sorularını incelemeye yönelik yapılmış betimsel (Tarama, survey) bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubuna, evren içinden tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen Tokat ili Merkez ilçesine bağlı bağımsız anaokullarında çocukları bulunan araştırmaya katılmaya istekli toplam 145 ebeveyn (124'ü anne, 21'i baba) dâhil edilmiştir. Anaokulların buldukları yerlerin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alınmamıştır. İsteğini çeşitli gerekçelerle (bilgisayarının olmaması, vakit ayırmak istememe vb.) kabul etmeyen ebeveynlere uygulanmamıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Görüşme soruları betimsel ve içerik analize göre uygulanmıştır. Betimsel analiz basamaklarına göre sırasıyla, ebeveynlere uygulanan görüşme formuna verilen yanıtlar araştırmacı tarafından kendi içlerinde anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bir çerçeve oluşturularak gruplara ayrılmıştır. Tematik çerçeveye göre toplanan verilerden benzer anlama sahip olanlar, aynı gruplara dâhil edilmiştir. Böylece verilerin tümünde yer alan ve anlam bakımından ilişkili olan veriler bir araya getirilerek birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Daha sonra ilişkilendirilen bu veriler düzenlenerek araştırmacının

görüş ve yorumlarına yer vermeden bulgular tanımlanmış ve son aşamada ayrıntılı bir biçimde tanımlanan ve sunulan bulgular araştırmacı tarafından yorumlanarak araştırma konusu ile ilgili sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Veri toplamak amacı ile toplam 196 ebeveyn ve çocuğa ulaşılmış olup, ancak bazı ailelerden anketler geri gelmemiş, bazıları tarafından ise anket eksik ve yanlış doldurulmuştur. Bu durumda olan anketler elenmiş ve toplam 145 anket değerlendirmeye alınmıştır. Geçerli sayılan anket formundaki veriler bilgisayara aktarılmış ve verilerin analizi SPSS programında yapılmıştır.

2.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma Tokat ili merkez ilçesinde yer alan bağımsız anaokulları ile sınırlıdır. Araştırma, bu kurumlara devam eden 48-60 aylık çocukların ebeveynlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

2.5. Varsayımlar

Bu araştırmada; araştırma örnekleminin, evreni temsil edebilecek yeterlikte olduğu, araştırmaya alınan çocukların normal zekâ düzeyine sahip oldukları, veri toplama aracına verilen cevapların gerçeği yansıttığı, araştırmanın örnekleminin, benzer sosyo-ekonomik düzeyde olduğu varsayılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Ebeveynlerin “Bilgisayar evde nerede bulunur? Bilgisayar kullanımının olumlu yönleri nelerdir? Bilgisayar kullanımının olumsuz yönleri nelerdir? İnternet kullanımının olumlu yönleri nelerdir? İnternet kullanımının olumsuz yönleri nelerdir? Çocuklarınızın en çok oynadığı bilgisayar oyunları nelerdir? Çocuklarınızın en çok oynadığı internet oyunları nelerdir?” sorularına verdikleri cevaplara ilişkin bulgulara yer verilecektir.

Tablo 3.1. Ev Ortamında Bilgisayarın Bulunduğu Alana Göre Dağılımı

Kategori	F
Çalışma Odası, Salon, Oturma Odası	54
Çocuk Odası	23
Evdeki Diğer Alanlar	19
Cevapsız	49
Toplam	145

Tablo 1’e bakıldığında “Evinizde bilgisayar nerede bulunur” sorusuna 145 veliden, 96 sı cevap vermiştir, verilen cevaplardaki bulgulara göre, evlerinde bilgisayar en çok çalışma odası, salon, oturma odasında bulunmaktadır, İkinci olarak ise çocuk odasında bulunmaktadır.

Tercan ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışmada, evinde bilgisayar olan öğrencilerin yarıya yakını bilgisayarlarının kendi odalarında olduğunu ifade etmiştir. Kaşıkçı ve diğerleri(2014) tarafından yapılan çalışmada, çocuğun interneti kullandığı yerler arasında ilk sırada, kendi odası, ikinci sırada ise oturma odası ya da salon bulunmaktadır. Aktaş (2005) tarafından yapılan araştırmada, evlerinde bilgisayar bulunan ailelerin çoğunun bilgisayarın çocuğun odasında bulunduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, bilgisayarın evlerde öncelikle çocuğun kendi odasında ya da

çalışma/salon/oturma odasında bulunduğu belirtilmektedir. Bu durum, Tablo 1 ‘deki bulgularla örtüşmektedir.

Tablo 3.2. Bilgisayar Kullanımının Olumlu Yönlerine İlişkin Dağılımı

Kategori	F
Bilgiye Erişimi Sağlar (Kısa sürede bilgi edinme, işlemleri kolaylaştırma, işlemleri hızlandırma, verileri depolama,..vs)	47
Yardımcı programlar/programlarla çocukların kolay öğrenmesini sağlayarak fiziksel,bilişsel, psikomotor,..vb. gelişimlerini destekler	25
Eğitici oyun/oyunlarla eğlenceli vakit geçirmeyi sağlar (Oyun oynama, çizgi film izleme,..vs)	13
Cevapsız	60
Toplam	145

Tablo 2’ye bakıldığında “Bilgisayar kullanmanın olumlu yönleri nelerdir” sorusuna 145 veliden, 85’i cevap vermiştir, verilen cevaplardaki bulgulara göre, “Bilgiye Erişimi Sağlar (Kısa sürede bilgi edinme, işlemleri kolaylaştırma, işlemleri hızlandırma, verileri depolama,..vs)” cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ise “Yardımcı programlar/programlarla çocukların kolay öğrenmesini sağlayarak fiziksel, bilişsel, psikomotor,..vb. gelişimlerini destekler” cevabı en sık verilen cevaplardır.

Tablo 3.3. Bilgisayar Kullanımının Olumsuz Yönlerine İlişkin Dağılımı

Kategori	F
Sağlığı olumsuz etkiler (görme bozukluğu, ellerde uyuşukluk, bel, sırt ağrısı, radyasyon, bağımlılık,..vs)	72
Sosyal –duygusal, dilsel, bilişsel ve psikomotor gelişimi olumsuz etkiler (dikkat dağınıklığı, sosyalleşememe, çevresiyle iletişim eksikliği, argo kelimeler, içine kapanma,..vs.)	19

Zaman İsrافی	10
Cevapsız	44
Toplam	145

Tablo 3'e bakıldığında "Bilgisayar kullanmanın olumsuz yönleri nelerdir" sorusuna 145 veliden, 101'i cevap vermiştir, verilen cevaplardaki bulgulara göre, "Sağlığı olumsuz etkiler (görme bozukluğu, ellerde uyuşukluk, bel, sırt ağrısı, radyasyon, bağımlılık,..vs)" cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ise "Sosyal –duygusal, dilsel, bilişsel ve psikomotor gelişimi olumsuz etkiler (dikkat dağınıklığı, sosyalleşememe, çevresiyle iletişim eksikliği, argo kelimeler, içine kapanma,..vs.)" cevabı en sık verilen cevaplardır. Çakır (2013) tarafından yapılan çalışmada, ebeveynler bilgisayar oyunlarından çocuklarının olumsuz yönde etkilendiğini ve bilgisayar oyunlarının çocukları için zararlı olduğunu düşünürken bazıları ise bu konudaki olumsuzlukları aşmış olduklarını belirtmektedirler. Bu durum Çakır'ın yaptığı çalışmayla Tablo 2 'de velilerin en çok cevap verdikleri "Sağlığı olumsuz etkiler" bulgusuyla örtüşmektedir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynler bilgisayar oyunlarının çocuklarının sağlığına zararlı olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3.4. İnternet Kullanımının Olumlu Yönlerine İlişkin Dağılımı

Kategori	F
Bilgiye Kolay ve Hızlı Erişim Sağlar (Gazete okumak, banka işlemleri, alışveriş yapmak, dünyadaki gelişmeleri takip etmek, genel kültür amaçlı araştırma yapmak, çocuklar için faydalı bilgilere, eğitici programlara ulaşmak, iletişim kurmak, zamandan tasarruf etmek)	97
Yardımcı programlar/programlarla çocukların kolay öğrenmesini sağlayarak fiziksel, psikomotor,..vb. gelişimlerini destekler	3
Eğitici oyun/oyunlarla eğlenceli vakit geçirmeyi sağlar (Oyun oynama, çizgi film izleme,..vs)	1
Cevapsız	44
Toplam	145

Tablo 4'e bakıldığında "İnternet kullanmanın olumlu yönleri nelerdir" sorusuna 145 veliden, 101'i cevap vermiştir, verilen cevaplardaki bulgulara göre, "Bilgiye Kolay ve Hızlı Erişim Sağlar (Gazete okumak, banka işlemleri, alışveriş yapmak, dünyadaki gelişmeleri takip etmek, genel kültür amaçlı araştırma yapmak, çocuklar için faydalı bilgilere, eğitici programlara ulaşmak, iletişim kurmak, zamandan tasarruf etmek)" cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ise "Yardımcı programlar/programlarla çocukların kolay öğrenmesini sağlayarak fiziksel, psikomotor,..vb. gelişimlerini destekler" cevabı en sık verilen cevaplardır. Kayri ve Günüş (2010) çalışmasında

internetin en çok “araştırma” amaçlı kullanıldığı görülmüştür. Orhan ve Akkoyunlu (2004), öğrencilerin interneti kullanım amaçları incelendiğinde, “oyun” amaçlı kullanımın yaş büyüdükçe azaldığı, “bilgiye ulaşma”, “oyun” ve “haberleşme” gibi çok amaçlı kullanımın arttığı bunun yanı sıra internetin yalnızca haberleşme amaçlı kullanımında da oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bayraktutan (2005) tarafından yapılan araştırmada, İnterneti araştırmaya katılanlar en çok sırayla, genel bilgi erisimi, derslerle ilgili araştırma yapma ve eğlence, oyun oynama, chat yapma ve forum alanlarına yazma, arkadaş bulma, tanıdıklarıyla haberleşme amacıyla İnternet kullandıklarını ama en çok genel bilgi erişimi amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. Kaşıkçı ve diğerleri(2014) tarafından yapılan çalışmada, çocuklar interneti en fazla eğitimsel kaynak, oyun oynamak ve sohbet etmek için kullandıklarını raporlamaktadırlar. Kırık(2014), ebeveynlerin büyük çoğunluğu interneti e-gazete, e-dergi okumak ve haberleri takip etmek amaçlı kullandığını ifade etmiştir. Akınoğlu (2002) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarınca internetin en olumlu buldukları yönünün’’ istediği her bilgiye ulaşabilmesi’’ cevabı ile internetin en olumlu yönü olarak değerlendirdikleri görülmektedir. ASAGEM (2008) tarafından yapılan araştırma kapsamında, araştırmaya katılanların interneti en çok bilgi edinme amaçlı kullandığı belirtilmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, internetin çoğunlukla bilgiye ulaşma amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Bu durum Tablo 4’e göre velilerin en çok cevap verdikleri ‘‘Bilgiye Kolay ve Hızlı Erişim Sağlar (Gazete okumak, banka işlemleri, alışveriş yapmak, dünyadaki gelişmeleri takip etmek, genel kültür amaçlı araştırma yapmak, çocuklar için faydalı bilgilere, eğitici programlara ulaşmak, iletişim kurmak, zamandan tasarruf etmek)’’ cevabıyla örtüşmektedir.

Tablo 3.5. İnternet Kullanımının Olumsuz Yönlerine İlişkin Dağılımı

Kategori	F
Çocukların yaş ve gelişimine uygun olmayan zararlı/olumsuz içeriklere erişme	69
Sosyal –duygusal, dilsel, bilissel, psikolojik gelişimi olumsuz etkiler (dikkat dağınıklığı, sosyalleşememe, çevresiyle iletişim eksikliği, kendini ifade edememe, argo kelimeler, içine kapanma,...vs.)	10
Sağlığı olumsuz etkiler (görme bozukluğu, ellerde uyuşukluk, bel, sırt ağrısı, radyasyon, bağımlılık,..vs)	11
Zaman İsrافی	4
Cevapsız	51
Toplam	145

Tablo 5’e bakıldığında ‘‘İnternet kullanmanın olumsuz yönleri nelerdir’’ sorusuna 145 veliden, 94’i cevap vermiştir, verilen cevaplardaki bulgulara göre, Çocukların yaş ve gelişimine uygun olmayan zararlı/olumsuz içeriklere erişme cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ‘‘Sağlığı olumsuz etkiler (görme bozukluğu, ellerde uyuşukluk, bel, sırt ağrısı, radyasyon, bağımlılık,..vs)’’ cevabı en sık verilen cevaplardır. Akınoğlu (2002) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarınca İnternetin en olumsuz buldukları yönün ne olduğu incelendiğinde, ilk sırada zaman kaybı, ikinci sırada sakıncalı siteler, birebir etkileşimi engellemesi, üçüncü sırada kötü alışkanlıklara yönlendirmesi, dördüncü sırada faturanın yüklü gelmesi, beşinci sırada ise bağımlılık yapması, chat

yapma, alışverişte güvenli olmayışı, sağlık sorunları oluşturması, internetin en olumsuz yönü olarak belirtilmektedir. Kırık (2014) tarafından yapılan çalışmada, ebeveynlerin internet kullanımının olumsuz yönleriyle ilgili soruya verdikleri yanıtlar; birçok katılımcının internetin bağımlılık yarattığını, internetin bireylere ve topluma zarar verdiğini, internetin bilgi ve enformasyon kaynağı olduğunu, mahremiyeti zedeleyen bir teknoloji olduğu yer almaktadır. Tablo 4'e göre, benzer şekilde Akınoğlu ve Kırık tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgular birbiriyle örtüşmekte olup sadece sıralamaların farklı olduğu dikkat çekmektedir. Bunun nedeni ise çalışma yapılan yaş grubunun farklı olması şeklinde yorumlanabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde teknolojideki hızlı gelişmeler kitle iletişim araçlarındaki hızlı değişimlere de sebep olmuştur. Geçmiş yıllara oranla artık gençler çok erken dönemde teknoloji ile tanışmakta ve onu günlük yaşamında kullanır hale gelmektedir. Ebeveynler boşluk doldurma sorularına verdikleri cevaplara ilişkin sonuçlar şunlardır:

1. Ebeveynler, evinizde bilgisayar nerede bulunur sorusuna, evlerinde bilgisayar en çok çalışma odası, salon, oturma odasında bulunmaktadır, İkinci olarak ise çocuk odasında bulunmaktadır, cevabını vermişlerdir.
2. Ebeveynler bilgisayar kullanmanın olumlu yönleri nelerdir sorusuna "Bilgiye Erişimi Sağlar (Kısa sürede bilgi edinme, işlemleri kolaylaştırma, işlemleri hızlandırma, verileri depolama,..vs)" cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ise "Yardımcı programlar/programlarla çocukların kolay öğrenmesini sağlayarak fiziksel,bilişsel, psikomotor,..vb. gelişimlerini destekler" cevabı en sık verdikleri cevaplardır.
3. Ebeveynlerin bilgisayar kullanmanın olumsuz yönleri nelerdir sorusuna verdikleri cevaplardaki bulgulara göre, Sağlığı olumsuz etkiler (görme bozukluğu, ellerde uyuşukluk, bel, sırt ağrısı, radyasyon, bağımlılık, vs) cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ise Sosyal –duygusal, dilsel, bilişsel ve psikomotor gelişimi olumsuz etkiler (dikkat dağınıklığı, sosyalleşememe, çevresiyle iletişim eksikliği, argo kelimeler, içine kapanma, vs.) cevabı en sık verdikleri cevaplardır.
4. Ebeveynlerin internet kullanmanın olumlu yönleri nelerdir sorusuna verdikleri cevaplardaki bulgulara göre, Bilgiye Kolay ve Hızlı Erişim Sağlar (Gazete okumak, banka işlemleri, alışveriş yapmak, dünyadaki gelişmeleri takip etmek, genel kültür amaçlı araştırma yapmak, çocuklar için faydalı bilgilere, eğitici programlara ulaşmak, iletişim kurmak, zamandan tasarruf etmek) cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak ise "Yardımcı programlar/programlarla çocukların kolay öğrenmesini sağlayarak fiziksel, psikomotor,..vb. gelişimlerini destekler" cevabı en sık verdikleri cevaplardır.
5. Ebeveynlerin, İnternet kullanmanın olumsuz yönleri nelerdir sorusuna verdikleri cevaplardaki bulgulara göre, Çocukların yaş ve gelişimine uygun olmayan zararlı/olumsuz içeriklere erişme cevabı en çok verilen cevaptır, ikinci olarak "Sağlığı olumsuz etkiler (görme bozukluğu, ellerde uyuşukluk, bel, sırt ağrısı, radyasyon, bağımlılık,..vs)" cevabı en sık verdikleri cevaplardır.

Yukarıda yer alan sonuçlardan yola çıkarak ebeveynler, program geliştirmeciler, bilgisayar ve okul öncesi eğitim alanlarında çalışan araştırmacılar için şu öneriler sunulabilir:

1. Ebeveynlere bilgisayar ve internetin eğitimsel olarak kullanımı ve önemi hakkında bilgi verilerek farkındalık düzeyleri artırılabilir.
2. Çocuklar, sosyal yaşamdaki faaliyetlere katılma konusunda teşvik edilmeli, okul dışında kalan zamanlarında sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirilerek sosyal çevrelerinin genişletilmesi sağlanmalıdır. Bu önerilerin sosyal yaşama yansıtılabilmesinde, eğitimin önemi de göz önünde bulundurulmalı, bir bütün olarak ailenin eğitiminin sağlanması için toplumsal hizmetler sunulmalıdır.

3. Bilişim okur-yazarlığının yanı sıra ebeveyn kontrolü de İnternet güvenliğinin sağlanması konusunda vazgeçilmez unsurlardan biridir. İnternet erişiminin çoğunlukla evdeki bilgisayar ile sağlanması sebebiyle, ailenin de mutlaka İnternet'in güvenli şekilde nasıl kullanılacağı konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Kısa vadede bilişim okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması zor olsa da, ebeveynlere en azından çocukların İnternet ortamında karşılaşabileceği riskler konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir.
4. Çocukların bilişim yeteneklerinin geliştirilmesi ve güvenlik uygulamalarının güncellenmesi ve devamlı olarak vurgulanması gerekmektedir. İnternet sitelerinin çocuklara yönelik kısımları geliştirilmeli ve çocukların İnternet'te yapabileceği faydalı faaliyetler çeşitlendirilmeye çalışılmalıdır.
5. Bütün bu önerilerin yanı sıra araştırmaya yeni başlayacak olan araştırmacıların özellikle okulöncesi eğitimde bilgisayar kullanımı ile ilgili herhangi bir plan ve programın sınırlı sayıda olduğu, bu bağlamda okul öncesi eğitime uygun uzun bir eğitim planı hazırlanıp sonuçları değerlendirilip gerekli çıkarımlarda bulunulursa iyi bir netice alacakları düşünülmektedir. Böylece yeni uygulamalara vesile olunabilir.

KAYNAKLAR

- Akçay, D., ve Özcebe, H., (2012), Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların ve Ailelerinin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Çocuk Dergisi, 12(2):66-71.
- Akinoğlu, O., (2002), Eğitim ve Sosyalleşme Açısından İnternet Kullanımı, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktaş, A.,Y., (2005), 3-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençlerin İnteraktif İletişim Araçlarını Kullanma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi, The Turkish Online Journal of Educational Technology , 4 (4):9.
- Arı, M., Bayhan, P., (2003), Okul Öncesi Eğitimde Bilgisayar Destekli Eğitim,Epsilon Yay, 3.Baskı, İstanbul.
- ASAGEM, Gürcan A., Özhan S., Uslu, R., (2008), Dijital Oyunlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bayraktutan, F., (2005), Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Birlik, K., (2012), Çocukla Ebeveynin Teknoloji Savaşı. Eğitimde Yansımalar, Arel Eğitim Kurumları Dergisi 31:2.
- Cömert, I., T., Kayıran, S., M., (2010), Çocuk ve Ergenlerde İnternet Kullanımı, Çocuk Dergisi 10(4):166-170.
- Çakır, H., (2013), Bilgisayar Oyunlarına İlişkin Ailelerin Görüşleri ve Öğrenci Üzerindeki Etkilerin Belirlenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2):138-150.
- Deveci,S.,E., Açık,Y., Gülbayrak,C., Demir, A.,F., Karadağ,M., Koçdemir, E., (2007), Klinik Araştırması- İlköğretim Öğrencilerinin Cep Telefonu, Bilgisayar, Televizyon Gibi Elektromanyetik Alan Oluşturan Cihazları Kullanım Sıklığı, Fırat Tıp Dergisi, 12(4):279-283.
- Durdu, P., Tüfekçi, A. ve Çağiltay, K. (2005), Üniversite öğrencilerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıkları ve oyun tercihleri: ODTÜ ve Gazi Üniversitesi öğrencileri arasında karşılaştırmalı bir çalışma. Eurasian Journal of Educational Research, 19, 66- 76.
- Emiroğlu G.B., "Türkiye'de Görme Engelliler İçin Bilişim" Bilişim 07 Bildiriler Kitabı s.80 Türkiye Bilişim Derneği Sheraton Oteli 14-16 Kasım 2007.
- İliş, B. E., (2006), Erken Çocukluk Eğitiminde Bilgisayar Kullanımına Yönelik Bilgisayar ve Anaokulu Öğretmenleri İle 6 Yas Grubu Çocuklarının Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Kaşıkcı,N., Çağıltay, K.,Karakuş,T. ,Kurşun,E., Ogan,C., (2014), Türkiye ve Avrupa'daki Çocukların İnternet Alışkanlıkları ve Güvenli İnternet Kullanımı, Eğitim ve Bilim, Cilt 39, Sayı 171.
- Tercan, İ., Sakarya, S. ve Çoklar, A.N.,(2012), Çocukların Gözüyle Onların İnternet Kullanım Profilleri ve Ailelerin Getirdiği Sınırlamalar: Anamur İlçe Örneği, Selçuk Üniversitesi, e-Journal of New World Sciences Academy NWSA-Education Sciences,7(1): 305-312.

Enderun Dergisi

Cilt:2 Sayı:2

Gönderiliş Tarihi: 05/10/2018
Kabul Tarihi: 30/10/2018
ORCID 0000-0001-9553-5646

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ADALET VE İKTİSADİ ADALET

Yaşar ALKAN¹

ÖZ

Bu çalışma hüküm sürdüğü dönemde kontrolündeki toprakların her köşesine adalet ve iktisadi adalet götürme saikiyle hareket eden Osmanlı İmparatorluğu'nun sistemini analiz etme amacı gütmektedir. Buna uygun olarak öncelikle Osmanlı'nın adalet ve hukuk bağlamında yapılanması ele alınacaktır. Sonra iktisadi adaleti tesis etme hususunda yetkili olan Osmanlı yöneticilerinin düşünce yapısı irdelenecektir. Eylem şekli kapsamında dağıtıcı adalet üzerine yürütülen faaliyetlerin ve oluşturulan organizasyonların başarısı değerlendirilecektir. Ardından geç dönem iktisadi düşünce biçimiyle birlikte duraklama ve çöküş evrelerine yol açan etkenlerin ekonomik boyutları gözden geçirilecektir. Son olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olan iç ve dış etkenlerin işleyişi analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Adalet, İktisadi Adalet, Yönetici Paradigması, Çöküş

JUSTICE AND ECONOMIC JUSTICE IN OTTOMAN EMPIRE

ABSTRACT

This work aims to analyze the system of the Ottoman Empire, which acted with the motive of bringing justice and economic justice to every corner of the territory under its control. In accordance with this, first will be discussed the structure of Ottoman in the context of justice and law. Then will be examined the paradigm of the Ottoman rulers who authorized to establish economic justice. Within the scope of form of action will be evaluated the success of the activities carried out in distributive justice and the organizations created. Then will be reviewed the economic aspects of the factors leading to periods of stagnation and collapse along with the late economic thinking. Finally will be analyzed the quiddity of internal and external factors causing the collapse of the Ottoman Empire

Keywords: Ottoman Empire, Justice, Economic Justice, Paradigm of Rulers, Collapse

¹ Dr. Celal Bayar Üniversitesi, İktisat Bölümü, yasaralkanxxx@hotmail.com, 0000-0001-9553-5646

GİRİŞ

Günümüzde yaygın olarak Osmanlı İmparatorluğu adıyla bilinen Devlet-i Aliyye, güçlü bir sistem oluşturarak uzun süre egemenliğini devam ettirmiştir. Padişah ile birlikte belirli bir organizasyon dâhilinde işleri ve işlemleri gerçekleştiren yönetici elitler buldukları coğrafyanın bilgi ve birikiminden faydalanarak çağa uygun metotları hem geliştirmişlerdir hem de uygulamışlardır. Temelde İslam'ın öngördüğü esaslara göre teşekkül eden faaliyet biçimlerini hayata geçiren idareciler, çok kültürlü ve çok dinli bir yapıya sahip milletleri makul sulh ortamında yönetebilmişlerdir. İmparatorluk, tabiiyetindekilerin kendi inançları ve aidiyetleri doğrultusunda muamele görebilecekleri sosyal, siyasi, hukuki ve iktisadi sistematığı dizayn ederek güçlü olunan dönemlerde herkesin faydasına olacak ve hakkaniyete uygun yaşam koşullarını tesis edebilmiştir.

Adaletle yönelik olarak iyi işleyen çok hukuklu sui generis adli mekanizmasıyla güvenliğin teminatı sağlanabilmiştir. İktisadi adalet hususunda temelde iki uygulama göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki tımar sistemidir. Osmanlı, hükmettiği geniş coğrafyada uzun süre mal ve hizmetlerin akışını ve güvenliğini sipahiler olarak bilinen askeri birlik üyelerinin belirli bir toprağı denetlediği ve reyanın üretim, bakım, onarım faaliyetlerini gerçekleştirmekle birlikte vergi verdiği tımar sistemi ile sağlamıştır. Bu organizasyonel yapı imparatorluğun her köşesinde vergi ve ordu ihtiyaçlarını karşılamıştır. Nitekim tımar, elde edilen serveti tabana yayma politikasının tezahürü olarak iyi işlediği zamanlarda hem reayayı hem de sipahileri mutlu eden bir sistem olmuştur (Alkan, 2018: 134-138).

Diğer uygulama ise vakıf kurumudur. Vakıf kurumu tımar gibi iyi işlediği zamanlarda iktisadi adaletin tesis edilmesine yönelik olumlu faaliyetlerin gerçekleştirildiği dinamik bir yapı olmuştur. Zenginlerin ihtiyaç sahiplerine gelir transferi yapmasına vesile olan vakıflar, günümüzdeki yeniden dağıtım politikalarına benzer etkiler göstermişlerdir (Alkan, 2018: 138-141). Tabii bu uygulamalar devletin, milletin ve yönetici elitlerin karşılıklı etkileşimi sayesinde ve ortak bir bilinçle işler hale gelmiştir. Bütüncül yapı sekteye uğradığında tımar sistemi ve vakıf kurumu da diğer tüm birimlere sirayet eden bozulmalardan nasibini almıştır. Yine de Osmanlı'nın hem güçlenmesine hem de zayıflamasına katkıları olan bu uygulamaların adalet ve iktisadi adaletle yönelik analizinin özellikle sivil toplumun ahengi açısından önemi güç geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Devlet-i Aliyye'nin işleyişinde silsile halinde güce ve ardından güçsüzlüğe yol açan etmenlerin analizi bu bağlamda gerçekleştirilmelidir.

1. ADALET VE HUKUK BAĞLAMINDA OSMANLI DEVLET SİSTEMİ

Hüküm sürdüğü uzun yıllar boyunca imparatorluğun her köşesine adalet, güven, refah götürme amacı güden Osmanlı Devleti, kimi bilim insanlarına göre tarihin en muazzam adalet devletidir kimilerine göre ise diğer emperyalist devletlerden farksız bir oluşumdur. Şüphesiz konunun objektif ve sübjektif değerlendirmeleri bu tezi aşan kapsamda olmakta birlikte çalışmanın mahiyeti Osmanlı'nın ekonomik anlamda adaleti tesis etme sürecinde yaptıklarını ortaya koyabilme üzerinedir. Unutulmaması gereken ise "onlar sayesinde İslam'ın yeni bir heybet, güç ve şaşaa kazandığını, onların yeni nice beldeleri İslam camiasına dâhil ettiklerini söyleyebiliriz" (Hilmi, 2009: 457). Bu tespit mühimdir zira Pax Ottomana (Ortaylı, 2006: 6) olarak bilinen ve neredeyse her anlamda istikrarın hakim olduğu bir dönem sayesinde Osmanlı coğrafyası siyasi, hukuki ve iktisadi açıdan adaletin sağlandığı dönemlere şahitlik edebilmiştir. Huzur ve güven ortamının sağlandığı "1540'larda (947-56), İstanbul kuşkusuz sadece İmparatorluğun yönetildiği idari başkent değil, Osmanlı dünya ekonomisinin merkeziydi" (Faroqhi, 2010: 31-32). Hakkı gözeten ve halkın refahını önceleyen Osmanlı, varlığını devam ettirdiği dönemlerde imparatorluğun tebaası olmuş bir çok toplumun özlem duyduğu güçlü ve istikrarlı devlet yapısıyla çağının ötesinde kurumsal sistem oluşturabilmiştir. Günümüzde eski Osmanlı topraklarındaki kriz ve kaos hali muktedir bir egemen gücün yokluğuna işaret etmektedir.

Osmanlı, yerleşik yapının işleyişini sürdürülebilir kılmaya ve eyaletlere en etkili hizmet götürmeye yönelik bir devlet teşekkülü dizayn etmiştir. Tabiiyetindeki milletlere adaletle muamelede bulunma ve inanç gruplarının ihtiyaçlarını tatmin etme amacı güden bir devlet sistemi inşa etme girişiminin tezahürü olmuştur.

Osmanlı genel olarak adalet açısından güvenilir devlet adamlarına sahip bir devlet olarak bilinmektedir. Hasırcı'ya göre Osmanlı devlet sisteminin adaletle ilgili yapısında çok hukukluluk hüküm sürmektedir. Kişiler arası uyumsuzluklarda ilgililer eğer aynı inanca sahiplerse tabi oldukları muhakeme makamı iman ettiklerine göre ihdas edilen yargı makamıdır. Örneğin iki Hristiyan arasında anlaşmazlık meydana geldiğinde kendi cemaat yönetiminin düzenlediği sistemde hal'lü fasl etme (çözümüne kavuşturma) hakkı vardı. Taraflardan biri Müslüman olursa davanın bakılacağı yer, kadılık makamı olmaktadır. Güvenilirliği sayesinde uzun zaman Hristiyan tebaa kendi aralarındaki anlaşmazlıkları kadı'lara götürme yolunu seçmiştir (Hasırcı, 2003: 31). Kurulduğu dönemden nihayete erdiği zamana kadar temelde İslam hukukunu benimseyen Osmanlı İmparatorluğu, güçlü ve pratik adalet mevzuatı sayesinde sürüncemede bırakılmayan dava süreçleriyle, adil addedilen kadılarıyla hükmüne güvenilen bir yargı sistemi oluşturmayı başarmıştır. Ancak hiçbir zaman unutulmaması gereken asli unsur ise yargının gücünü kişilerden değil, Allah'ın hükmüne riayetden aldığıdır. Vahye razı gelen padişah ve inananların, ayetlere koşulsuz biat etmeleriyle gelen dirayetleri adalet hissiyatının zuhur etmesinde başat faktördür.

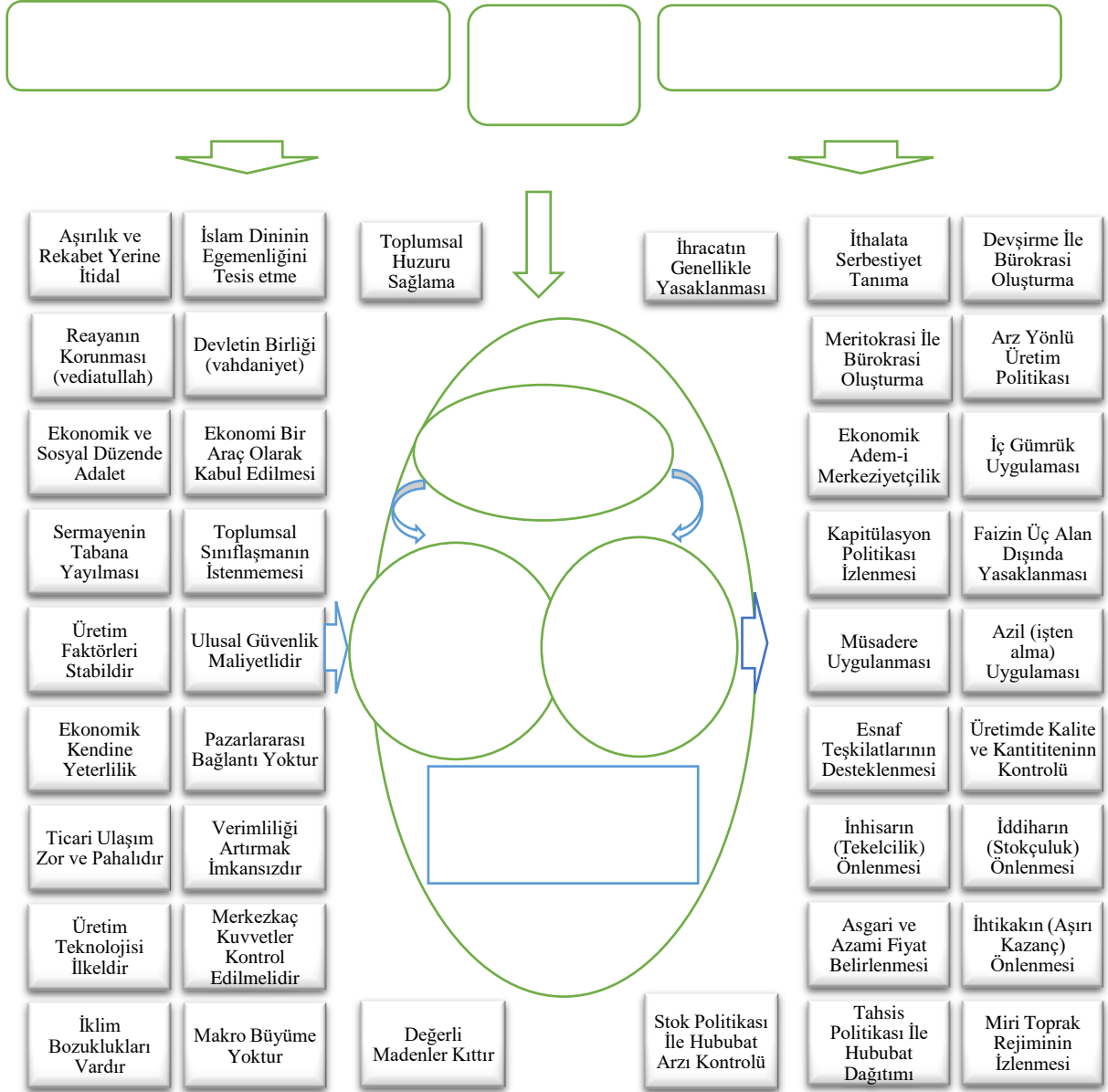
Osmanlı hukuk sistemi İslam hukukuna dayanmakla birlikte yine çağın gereklerine göre düzenlenen kanunname ve nizamnameler de Kur'an'a ve sünnete, şer'i şerife uygun metinlerdir (Akgündüz, 1986: 144). Osmanlı adalet sistemi kökü sağlam olarak vahye dayalı yapısı ve aynı zamanda akletmeyle oluşturulan içtihadlarıyla, suçları ve suçluyu caydırıcı nitelikteki ceza normlarıyla o dönemde dünyada hiç bir ülkede görülmeyen kalitede ve güven sağlayan hukuki düzeniyle eşkiyalığa karşı nizamı tesis ederek huzura sahip bir ahalinin vücut bulmasını sağlamıştır. Adalet önünde en üst düzeydeki yöneticiden en alt tabakadaki bireylere kadar herkesin eşit addedilmesi ve yargılamaların Allah'ın indirdiğine uygun şekilde gerçekleştirilmesi, farklı inanç sahiplerine de kendi hukuk sistemlerinde tabiiyet duydukları ve arzuladıkları şekilde yargılanma hakkının verilmesi asırlar boyunca toplumsal sürdürülebilirliğin teminatı olmuştur. İktisadi adaleti tesis eden bu yapı her zaman örnek teşkil etmektedir.

Adaletin tecellisini her kurumunda gerçekleştirme amacı güden Osmanlı Devleti, ordusunun cihanda güvenilirliği ve gittiği yerlerde sağladığı nizam ile asırlar boyu hüküm sürebilmiştir. "O ordu adaletle idare olunan, etrafındaki köylere sarkıntılık yapmayan, üzümünün bağından kopardığı bir salkım için bir kese akçe bağlayan bir Orduyu Hümayun idi" (Hasırcı, 2003: 240). Savaş hukukunun gereklerine riayet etmeye yönelik faaliyetler bütünü, orduyu adaletle cihat ederek gittiği yerlere barış getirme amacı güttüğü addedilen bir seviyeye yükseltmiştir. Malının, mülkünün, gelirinin ve kazançlarının rızası dışında gasp edilmeyeceğini bilen halk, ordunun adil olacağı hususunda şüphe etmemiştir. Bu nedenledir ki İslam neferi olarak adlandırılan Osmanlı, İslam adaletinin mevcudiyetini tüm halkına uzun süre yaşatmıştır. İktisadi adaletin öncelikle 'özgürlük için güvenliğin tesisi' ile sağlanabileceğini tespit edebilen Osmanlı mensupları güçlü orduyla tüm dünyaya örnek olabilecek etkileyici bir teşkilat yapısı oluşturmuşlardır.

2. OSMANLI EKONOMİ PARADİGMASI VE YÖNETİCİ ELİTİN İKTİSADİ DÜŞÜNCESİ

Osmanlı'da iktisadi paradigma ordu millet yapılanmasına bağlı olarak öncelikle askeri zihinsel altyapıya sahip olan ve bu minvalde yetiştirilen devlet adamlarının dünyayı algılama ve şekil verme arzularına yönelik olarak düşünülmelidir. Büyük bir gücün ve belirli bir dönemde de dünyanın en büyük organizasyonunun bir ferdi, yöneticisi olmak iktisadi tasavvurları da o ölçüde genişletmektedir. Bu bağlamda "Osmanlı ekonomi politikalarının arkasında yatan düşünsel arka planın tahlilinde, yöneticilerin zihnine müracaat etmek doğru yol gibi görünmektedir" (Küçükkalay, 2014: 235). Aşağıdaki şekil ekonomiye hükmeden yönetici kesimin işleri yürütme şeklini özetlemektedir.

Şekil – 1: Osmanlı Yönetici Elitinin İktisadi Düşüncesi

Kaynak: Küçükkalay, 2014: 256

Osmanlı yöneticilerinin dünyadaki değişmeleri takip ettiği ve sömürgecilik, koloni gibi faaliyetlerden uzak durarak İslami hayat yapısına uygun bir iktisadi sistemi sürekli kılmaya çalıştığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu -yukarıdaki şekle istinaden- söylemek gereklidir ki hüküm sürdüğü dönemlerde tebaayı yani halkı düşünen politikalar gütmeye çalışmıştır. Allah'ın emri olarak iktisadi ve sosyal adaleti sağlama yetkisinin verdiği yükümlülükleri hak ve hukuka uygun olarak yerine getirme hususunda uzun müddet başarılı olmuştur. "Osmanlı'nın devlet sistemi... hükümdarı, Kanuni Süleyman tipinde, kanunla idare eden, adil bir hükümdardır... Osmanlı köylüyü himaye ederek mütemadiyen genişlemiştir" (Çaykara, 2005: 319). Halka verilen bu değer imparatorluğa aidiyet hissedenerin biat ile gelen sadakatini de güçlenmiştir.

Padişah başta olmak üzere yönetici elitler imparatorluk halklarının düzeninin sağlanmasını halkın huzurunun temininde görmektedirler. Ekonomik adalet ortamının reayanın üretim faaliyetlerini güvenlik içinde ve öngörülebilir vergi uygulamalarıyla birlikte sürdürebilmesi halinde olacağına

farkına varan egemenler bunlara yönelik politikalar geliştirmişlerdir. Hazinesinin bu şekilde dolacağına, ordunun ihtiyacının karşılanacağına ve mülkün ayakta duracağına (dâire-i adalet) inanan Osmanlı hükümdar ve yöneticileri, tarım üretiminin kanunlarda belirtilen çerçevede yürütülmesine büyük önem atfetmektedirler (Öz, 1999: 71-72). Vergi salma yetkisini iktisadi ahengi bozmayacak yönde uzun süreler kullanan imparatorluk, tımar sistemi etkisini yitirene değin refah sağlayan ekonomik eylemleri etkin şekilde kullanmayı başaramamıştır.

3. DAĞITICI ADALETE YÖNELİK UYGULAMALAR

Osmanlı Devleti'nde toplum yapısı, sosyal siyaset açısından incelediğinde sosyal adaletin, fırsat eşitliğinin, dengeli gelir ve servet dağılımının temini yönünden yine iki müessesenin önemli payı olduğu görülür. Bunlar da zekât ve vakıf müesseseleridir (Zaim, 1999: 34). Gelirin yeniden dağıtımı hususunda önemli unsurlardan olan zekat faaliyeti hem maddi hem de manevi birlikteliği güçlendiren öğelerdendir. İhtiyaç sahipleri olarak adlandırılan ve Rawls'ın toplumda dezavantajlı kişiler olarak tanımladığı kitleye karşılık gelen insanlar için, maddi gücü iyi olanların gelirinin bir kısmını gönüllü olarak vermesi mühimdir. Zira Allah rızası için ve gönüllülük esasına dayalı olarak verilmesi itibariyle manevi anlamda değeri vergilerin ötesindedir. Yine de toplam servet stoku içinde payının ne kadar olması yüzyıllar boyu tartışılabilmiş olmasına rağmen ilgili ayet (Bakara/2192) Allah tarafından takdir edilen oranı vermektedir. Vakıfların muhteviyatı ise tezin kapsamını aşan ve çok boyutlu analize muhtaç bir konudur. Osmanlı'nın vakıfları da başta padişah ve hanedan olmak üzere zengin konumundaki kişilerin bazı mallarını, mülklerini yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla tahsis etmesi esasına dayanmaktadır.

Osmanlı Devleti, İslâmî uygulamalardan devraldığı malî sistemi geliştirip İslam iktisadı bağlamında insan şahsiyetini esas alarak birlikte çıkarlar konusunda topluma öncelik vermektedir. Bu çerçeve içerisinde sosyal ve ekonomik adaletin sağlanması öncelikli hedeftir. Devletin başlıca amaçları adil gelir bölüşümü ve fiyat istikrarı sağlanmasıdır (Tabakoğlu, 1999: 125). Bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak Osmanlı Devleti'nin uyguladığı ticaret politikasında provizyonizm (piyasada yeterli miktarda ve bol mal bulunması) ve fiskalizm (devlet gelirlerinin sürekli ve sürdürülebilir biçimde artırılması) önemli yer tutmaktadır. Dolayısıyla devletin gelir sağlanması, toplumun geneline adalet sağlamanın ön koşuludur. Vergi devrimiyle gelir artışı oluşturularak sosyal refah sayesinde iktisadi adaletin mevcudiyeti temin edilir (Bulut, 1999: 211).

Geniş anlamda ele alındığında Osmanlı sisteminin başarısının özü güvenlik, adalet ve hoşgörüyü birlikte kitlelere sağlanan refahtır. Osmanlı, kuvvetli orduları kadar çağının ilerisinde uyguladığı kurumsal paradigma sayesinde genişleme kapsamında bünyesine dahil ettiği coğrafyaları ihya etme yoluna gitmiştir. Oluşturulan düzeni tanıyan topluluklar, din farkına rağmen Osmanlı idaresini tercih etmişlerdir. Genç'e göre bunun açık delili, 1402'de Ankara Savaşı'ndan sonra dağılan Anadolu birliğinin 10-20 yıl gibi kısa bir süre içinde bütün Rumeli'yi tekrar sınırları içine kolaylıkla alabilmiş olmasıdır. Bunun daha dikkat çekici olması rakip olarak Bizans, Sırp, Bulgar ve Macar krallıkları olmasına rağmen bütünleşmeyi Osmanlı'nın sağlayabilmesidir (Genç, 2014: 308). Tabii bu analizler son dönemlerden ziyade erken ve orta devirleri işaret etmektedir. Zira mahiyeti itibariyle neredeyse her imparatorluk gibi Osmanlı da (Roma için zikredilenlere nispetle) iktisadi adaletsizliğin körüklediği; buna takriben sosyal, siyasal, hukuki ve en önemlisi askeri başarısızlıkların getirdiği silsilenin yıkımından kurtulamamıştır.

4. GEÇ DÖNEM DEVLET VE EKONOMİ PARADİGMASI

Tarihin defalarca gözler önüne serdiği üzere Osmanlı Devleti de zaman içerisinde her meşru devletin karşılaştığı iç ve dış etkilerle ortaya çıkan bozulma etkisiyle yüzleşmiştir. Zorlayıcı düşmanlar, doğusunda Safeviler ve batısında Frenkler ile yüzyıllar boyu süren savaşlar, nüfus

² Bakara Suresi 219. Ayet: Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: "Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için (bazı zahiri) yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür." Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "İhtiyaçtan arta kalanı." Allah, size âyetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz.

sirkülasyonu, sınır güvenliği, bütçe sıkıntıları Osmanlı'yı yıpratmıştır. Yine de adaleti gözeten dirayetli ve muktedir yöneticiler devletin güçlü evrelerinde genişleyici, duraklama ve gerileme dönemlerinde ise denge politikalarıyla uyumlu ekonomik sistemi kurmayı başaramışlardır. "Klasik Osmanlı sistemini Batı'dan ayıran en önemli unsur, adalet konusundaki zihniyettir. Klasik Osmanlı iktisat sistemi talep yönlü değil arz yönlüdür ve bu anlayış Osmanlı adalet anlayışı ile bağlantılıdır" (Dumrul ve Dumrul, 2014: 153).

Üretimi ve toprak işleme üzerine sürdürülebilirliği esas alan, verimliliği sağlayan ödüllendiren, kendisine tahsis edilen arazileri de bakımsız bırakarak mahsul açısından heba edenleri cezalandıran Tımar sistemi ile yüzyıllar boyu arz ekonomisinin etkileyici örneğini sergilemiştir. Fakat her sistem yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır. Çağın gereklerine uygun güncellemeleri vaktinde, en etkin şekilde yürürlüğe koyabilmek belli bir medeniyet seviyesini korumada asli unsurdur. Genişliği ve faaliyet paradigmasıyla imparatorluk özellikleri sergileyen Devlet-i Aliyye, yönetim açısından yükselen ulus devlet doktrinine yenik düşmüştür. Akabinde mahiyeti itibarıyla neredeyse her imparatorluk gibi Osmanlı da (Roma için zikredilenlere nispetle) iktisadi adaletsizliğin körüklediği; buna takriben sosyal, siyasal, hukuki ve en önemlisi askeri başarısızlıkların getirdiği silsilenin yıkımından kurtulamamıştır.

Bütün bu yaşananlara rağmen imparatorluğun son raddesinde İngiliz ve Fransız işgallerine karşı 1919'da Kuzey Suriye'den Sivas Müdafai Hukuk Başkanlığı'na yazılan şu bildiri bile Osmanlı nezdinde İslam ve halifelige duyulan güven ve isteği ortaya koymaktadır: "...Eski İslam kavimleri hiçbir yabancı idarenin hakimiyeti altında yaşamamağa karar vermiştir...Yüce padişahımıza bağlılıklarımızı arz ederiz" (Çolakoğlu, 1991; Akbıyık, 2015: 96'dan aktaran Akbıyık, 2016: 397). Yüksek aidiyet ve İslam üzere yaşama isteği Osmanlı'nın mihenk taşı olagelmıştır. Geçmişten geleceğe iman edenler için Allah'ın indirdiğiyle hükmeden emirler, sultanlar ve diğer liderler önderliğinde oluşturulan devletler bu coğrafya için önem arz etmektedir. Müslümanların adaleti, dolayısıyla iktisadi adaleti sağlayacağına inandıkları çatı yapılarıdır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde Osmanlı İmparatorluğu her zaman incelenmesi ve irdelenmesi gereken muazzam bir külliyyattır.

Modern Türkiye'nin inşa sürecinde Devlet-i Aliyye'nin özellikle yıkılma döneminde sorun teşkil eden kurum ve kuruluşları, düşünce tarzları sistemden dışlanmış ve çağa uygun yeni bir ulus devlet ortaya çıkmıştır.

SONUÇ: OSMANLI'DA ADALET VE İKTİSADİ ADALET BAĞLAMINDA DURAKLAMA VE ÇÖKÜŞ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Osmanlı uzun süre temel ve hak olarak Kur'an hükümlerine göre yönetimi benimsemiş ve Sunnetullah gereği olarak da başarı ve nimete mazhar olmuştur. İktisadi adaletin tecelligahı konumuna gelerek her inançtan insanın huzur ve güven içinde ticaret yapabildiği, eman alabildiği, mal ve mülkünün korunacağını bildiği sosyal, siyasal ve hukuki yapı oluşturabilmiştir. Peki nedir bu büyük ve şaşaalı imparatorluğu yok eden? Objektif ve subjektif nice değerlendirmeler yapılagelmıştır çoğu da kendi bakış açısından doğrudur. Burada değerlendirmemiz yoğun şekilde İslam temelinde ve makul bir objektiflikte olacaktır.

Belirtmek gerekir ki İslam krallığa, padişahlığa, monarşiye, teokrasiye, demokrasiye, oligarşiye ve saltanata muhteviyatı itibarıyla uymaz. Fakat mütemediyen kendilerini Kur'an'a uygun hale getirmeleri gerekirken, Allah'ın belirttiği üzere olmadık çıkarımlarla³ güç, menfaat devşiren

³ Ali İmran Suresi 7. Ayet: O, sana Kitab'ı indirdir. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihdir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır" derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar.

hükümdarlar olagelmıştır. Halbuki mutlak hükümler olarak Allah⁴ bütün bunları herkese bir imtihan olarak tayin etmektedir. Allah, emrine uygun ve ayrılan yönleri Kur'an'da tek tek sayıp dökerek olması gerekeni belirtip, inananların nasıl bir yönetim tarzı sergilemesi gerektiği bildirmektedir. Şüphesiz İslam bir dindir ve Allah indinde tek din de İslam'dır. Aynı zamanda İslam, Allah'ın kullarına yapıp yapmamaları gereken şeyleri belli bir mantık ve sistematik içinde açıklaması hasebiyle de sistemdir. Dolayısıyla Allah'ın indirdiğini benimsememiş ve Allah'ın hükümlerine uymayan ve dahi muhalif uygulamalarla tam aksi yönde kararlar alabilen tüm sistemler İslam'a muhaliftir. Burada akla muhtemelen şu soru gelecektir: Diğer sistemler de belli oranlarda Allah'ın vahyine uygunluk sağlamaktadır, o halde bunlar kabul edilemez mi? Cevap bir çok ayette verilmiştir ve bağlama uygunluk gösteren Allah'ın ayetlerinin bir kısmına uyup diğer kısmına uymama lüksü olmadığı bildiren (Bakara/2865) ayet sınırı net bir şekilde çekmektedir. Öyleyse inananlar için diğer hiçbir sistem İslam'a benzemez ve bu sistemlerin hiçbirisi İslam'a uymaz.

Osmanlı İmparatorluğu her ne kadar temsil olarak hilafeti elde etmiş olarak görünse de yönetimde babadan oğula geçen taht silsilesiyle saltanat ve yönetimde hükümdarın gücü ve etkisi hasebiyle mutlak monarşi kapsamına girmektedir. İslam'da ise saltanat yoktur. Hilafette de şura temelli oluşturulan ulu'l emr (İslam üzerine ehil kişilerden oluşan bir nevi üst yönetim organı) içinden seçilen İslam Emiri (Halife) belirli süreler içinde görevini sürdürmektedir. Nihayetinde yönetim adil seçimlerle, babadan oğula değil hak edene geçmektedir. Söylemden de anlaşılacağı üzere 4 Halife sonrası (dolayısıyla bazı görüşlere göre hilafet Hz. Ali ile son bulmakta) dönemdeki izlenen usüller İslam'a uygun değildir. Geliştirilen yöntemler büyük oranda saltanat ve monarşinin işleyişidir. Bununla birlikte Hz. Davut ve Hz. Süleyman yönetim örnekliği konuya başka bir perspektif kazandırmaktadır.

Genellikle sonuç odaklı değerlendirmelerde bulunma eğilimi gösteren insanlar süreci irdelemenin yorucu, zihinsel ve fiziksel emek isteyen kısmını atlayıp oldu-bitti kısmını konuşurlar. Daha önce de söylendiği gibi farklı bakış açılarından değişik analizler gerçekleştirilmesi doğaldır. Saygıyı da hak etmektedir ve fakat burada yapılan İslam ve iktisadi adalet bağlamında bir söylem ortaya koymaktır. Osmanlı İmparatorluğu, batı ile etkileşimi nispeten zayıf ve bilinen temel ticaret yollarına hakim iken, güçlü ve dinamik yönetim sistemiyle etkin olmuştur. Hükmettiği alanı yaklaşık 24 milyon kilometre kareye ulaştırabilen devlet aklı şüphesiz ortak bir bilince dayanmaktaydı. Ümmet tasviri içinde güçlü, güvenli, istikrarlı ve en mühimi de adil addedilen yapısıyla Osmanlı ekonomik faaliyetlerin baş aktörlerinden biri haline gelmişti.

Tarih boyunca çeşitli imparatorlukların fetih politikalarında ganimet ve kölelik, asimilasyon temel politikalar olmuştur. Bunun farkında olan Osmanlı padişahları ve yönetici elitleri fethedilen yerlerde halkın inançlarına ve yerleşik değerlerine yönelik orantısız müdahalelerden kaçınarak sürdürülebilir denge politikası gütmüşlerdir. Muhtemelen bu şekilde uzun zaman diliminde yönetme, vergi salma, kontrol etme imkanı bulabilmişlerdir. İktisadi adalet noktasında tımar sisteminin iyi işleyişi de büyük bir etkidir. Bozulma ise iç ve dış faktörlere göre iki yönde açıklanabilir. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren sürekli hale gelen savaş baskısı, kaybedilen harpler başta hazineye gelir akımını sekteye uğratarak mal ve hizmet akışını da bozmuştur. Halkta bıkkınlığa, umutsuzluğa yol açan bu sebepler silsile halinde imparatorluğun her köşesine sirayet etmiştir. İç nedenler olarak bunlar zikredilebilir.

⁴ A'raf Suresi 54. Ayet: Şüphesiz sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan ve Arş'a kurulan, geceyi, kendisini durmadan takip eden gündüze katan, güneşi, ayı ve bütün yıldızları da buyruğuna tabi olarak yaratan Allah'tır. Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir.

⁵ Bakara Suresi 85. Ayet: Ama siz, birbirinizi öldüren, içinizden bir kesime karşı kötülük ve zulümde yardımlaşarak; size haram olduğu hâlde onları yurtlarından çıkaran, size esir olarak geldiklerinde ise, fidye verip kendilerini kurtaran kimselersiniz. Yoksa siz Kitab'ın (Tevrat'ın) bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise onlar azabın en şiddetlisine uğratılırlar. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.

Dış etkenlerin en başında ise muhtemelen coğrafi keşiflerin oluşturduğu değişimler gelmektedir. Uluslararası ticaret hatlarının çeşitlenmesi rekabet baskısına yol açmıştır. Özellikle erken dönemde Portekiz, Hollanda ve İspanya'nın mal ve hizmet akımını muazzam düzeye çıkarması maliyet düşüşleri sağlamıştır. Üretim hacmini artıran bu ülkeleri ilerleyen dönemde teknolojik gelişmeyle ve daha da ucuza imal etme imkanıyla İngiltere ve Almanya takip etmiştir. İlk ölçek ekonomilerini ortaya çıkaran bu ülkeler Osmanlı'nın geleneksel sanayisi karşısında ekonomik gelirler açısından farkı açmıştır. Nihayetinde maalesef adeta bir nevi sömürge pazarına dönüşen Osmanlı ekonomisi uluslararası ekonomik rekabeti sürdüremez hale gelmiştir.

Kolonyal ve post kolonyal, sömürge, okyanus aşırı köle ticareti faaliyetlerinde yer almayan Osmanlı küresel pastadan pay küçüklüğü sebebiyle silinmiş de olabilir. Sonuç olarak hem iç hem de dış faktörler değerlendirildiğinde gözden kaçırılmaması gereken bir neden de muhtemelen resmi imparatorluklar çağının sonunun gelmesi olabilir. Ulus devlet arzusunun zirveye çıktığı 1. Dünya Savaşı ve sonrası dönemi takriben yıkılan imparatorluklar bir çağın kapandığının göstergesidir. Osmanlı, tüm birikimi ve geride bıraktıklarıyla Türkiye için hem büyük bir örnek hem de ibret vesilesidir. Osmanlı -dini boyutu tezin kapsamını aştığından bu noktada değerlendirme dışı bırakmak gerekirse- kurumları ve mensuplarıyla iyi işleyen devlet yapısı oluşturduğunda başarılı olmuştur. Bu husus iyi irdelenmeli ve her daim şiar edinilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, Y. (2015). *Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Akbıyık, Y. (2016). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Fransız-Ermeni İşgali ve Sonuçları (1919-1921). A. G. Saygın (Dü.), *Türk-Ermeni İlişkilerinin Bölgesel Politikalara Etkisi (19. Yüzyıldan Günümüze) Uluslararası Sempozyumu* içinde (s. 391-417). Bitlis: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. Temmuz 4, 2017 tarihinde <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/T%C3%9CRK-ERMEN%C4%B0-%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0N%C4%B0N-B%C3%96LGESEL-POL%C4%B0T%C4%B0KALARA-ETK%C4%B0S%C4%B0-U.-SEMPOZYUMU.pdf> adresinden alındı.
- Akgündüz, A. (1986). *Mukayeseli İslâm ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Alkan, Y. (2018). *J. Rawls'ın İktisadi Adalet Teorisi ve Türkiye Ekonomisi*. (Doktora Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut, F. (2008). *Küresel Çağda İslam - Şeriat ve Siyaset* (Cilt III). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Bulut, M. (1999). Osmanlı İktisat. H. İncalcık, & G. Eren (Dü.) içinde, *Osmanlı İktisat* (Cilt III, s. 210-220). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Çaykara, E. (2005). *Halil İncalcık Kitabı - Tarihçilerin Kutbu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çolakoğlu, Ş. (1991). *Kilis Direnişi - Kurtuluş ve Sonrası 1918-1921-1930*. Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Dumrul, C., & Dumrul, Y. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*(23), 146-170.
- Faroqhi, S. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu ve Etrafındaki Dünya* (2. b.). (E. Duru, Dü., & A. Berktaş, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Faroqhi, S. N., & Fleet, K. (2016). *Türkiye Tarihi 1453-1603 Cilt 2 - Bir Dünya Gücü Olarak Osmanlı İmparatorluğu* (Cilt II). (B. Üçpunar, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Genç, M. (2014). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi* (11. b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hasırcı, H. M. (2003). *Büyük Osmanlı Tarihi* (Cilt I). İstanbul: Merve Yayınları.

- Hilmi, Ş. F. (2009). *İslam Tarihi* (2. b.). (C. Zorlu, Dü.) İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınlar.
- İnalcık, H. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*. Yirminci Baskı. (Çev. R. Sezer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnalcık, H. (2016). *Akademik Ders Notları: 1938-1986: Timur, İnkılâp Tarihi, Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Küçükcalay, A. M. (2014). *Dünya İktisat Tarihi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Öz, M. (1999). Osmanlı İktisat. H. İnalcık, & G. Eren (Dü.) içinde, *Osmanlı İktisat* (Cilt III, s. 66-73). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (1999). Osmanlı İktisat. H. İnalcık, & G. Eren (Dü.) içinde, *Osmanlı İktisat* (Cilt III, s. 125-135). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Zaim, S. (1999). Osmanlı İktisat. H. İnalcık, & G. Eren (Dü.) içinde, *Osmanlı İktisat* (Cilt III). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Enderun Dergisi

Cilt:2 Sayı:2

Gönderiliş Tarihi: 07/10/2018
Kabul Tarihi: 30/10/2018
ORCID: 0000-0001-7745-9387

KAMU İDARELERİNDE HAKİM OLAN YÖNETİM YAKLAŞIMLARI

Hatice DURSUN¹

Özet

Kamu yönetimi siyasal örgütlenmenin yürütme ile görevli organının denetiminde anayasanın devlete yüklediği kamu hizmetlerini yerine yetirmekle yükümlü örgütler bütünüdür. Anayasanın devleti görevlendirdiği kamu hizmetlerini yine anayasanın temel ilkeleri çerçevesinde ve yasaların imkan verdiği şekilde yürütmekle yükümlü kurum, kuruluş ve örgütler bütünüdür. Kamu yönetimi kavramının çalışma alanının belirlenmesinde siyaset, hukuk, sosyoloji, ekonomi bilimleri ile işbirliği içinde olması sebebiyle disiplinler arası bir görünüme sahiptir. Kamu yönetimi bilimi; modern manada devletlerin ortaya çıkmasıyla günümüzdeki anlamını kazanmış, o günlerden bu günlere de yönetsel anlamda birçok değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Küreselleşen dünya ile birlikte klasik kamu yönetimi anlayışı da sorgulanmaya başlanmıştır. Kamu yönetiminde değişimin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılan birçok faktör ortaya çıkmıştır. İnsan ihtiyaçlarının değişmesi ve zamanla artması, kamu politikalarının siyasallaşması, geleneksel bürokrasinin ihtiyaçlara cevap verememesi, kamu yönetiminin performans bağlamında saygınlığını ve değerini yitirmesi, ekonomi ve siyaset anlayışında ortaya çıkan değişiklikler, bireye ve sivil topluma verilen ehemmiyetin artması gibi unsurların değişmesiyle birlikte kamu yönetim anlayışında da farklı yöntemler ileri sürülmüştür. Bu çalışmada küreselleşmeyle birlikte zaman içinde değişen kamu yönetimi yaklaşımlarına değinilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Küreselleşme, Kamu Yönetimi Yaklaşımları

MANAGEMENT APPROACHES IN PUBLIC ADMINISTRATIONS

ABSTRACT

Public administration is the body of organizations that are responsible for fulfilling the public services that the constitution imposes on the state under the supervision of the executive body of political organization. It is the body of the institutions, organizations and organizations responsible for carrying out the public services that the Constitution has commissioned the state in accordance with the basic principles of the constitution and as permitted by the laws. The concept of public administration has an interdisciplinary view in the field of politics, law, sociology and economics. Public administration; The modern meaning of the emergence of the state gained the meaning of today, from those days to these days has undergone many changes in management and transformation. Together with the globalizing world, the classical public administration approach has begun to be questioned. Many factors have emerged that make the emergence of change in public administration inevitable. Many factors have emerged that make the emergence of change in public administration inevitable. The change in human needs and the increase in time, the politicization of public policies, the failure of the traditional bureaucracy to respond to needs, the loss of public dignity and value in the context of the performance, the changes in the understanding of economy and politics, the increase in the importance given to the individual and civil society, methods have been proposed. In this study, it will be tried to talk about globalization and changing public administration approaches.

Keywords: Public Administration, Globalization, Public Administration Approaches

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kamu yönetimi y lisans öğr.,htcdrsn@gmail.com,000 0000-0001-7745-9387

GİRİŞ

Kamu yönetimi; devletin fiziki yapısına şekil veren maddi ve manevi boyutu olan bir kavramdır. Kamu yönetimi, bilimin önemli bir parçasını oluşturan modern manada devletlerin ortaya çıkmasıyla günümüzdeki anlamını kazanmış, o günlerden bu günlere de yönetsel anlamda birçok değişim ve dönüşüm geçirmiştir.

Kamu yönetiminde zaman içinde değişimin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Kamu örgütlerinin ana hedef olarak topluma en iyi hizmeti, en etkin ve verimli şekilde sunacak strateji ve metotların geliştirilmesi, hedef ve amaçlara ulaşılmasının planlanmasıdır. Ancak bu hızlı değişimlere karşı kamu kuruluşlarının uyum sağlayabilmesi için uzun soluklu öngörüye sahip olmalarının bunun içinde stratejilerin belirlenerek uygulamaya geçirilebilmesi gerekliliği küreselleşen kamu yönetiminin önemini bir hayli arttırmaktadır.

1. KAMU YÖNETİMİ KAVRAMI

Kamu yönetimi; devletin fiziki yapısına şekil veren maddi ve manevi boyutunu ifade eden oldukça önemli bir kavramdır. Yönetim biliminin önemli bir parçasını oluşturan modern manada devletlerin ortaya çıkmasıyla günümüzdeki anlamını kazanmış, o günlerden bu günlere de yönetsel anlamda birçok değişim ve dönüşüm geçirmiştir.

Kamu yönetiminin iki temel yönünden bahsedilebilir. Bunlar işlevsel yönü ve örgütsel yönüdür. İşlevsel yönü devletin işleyişi ile boyutunu ifade eder. Örgütsel yönü ise yasaların ve kamu politikalarının uygulanmasını ifade etmektedir (Polatoğlu, 2003, 6).

Kamu yönetiminin tarihini insanların bir arada yaşamaya başlaması kadar eskiye götürmek mümkündür. Fakat kamu yönetiminin ayrı bir bilim dalı olarak ele alınması, ders olarak okutulmaya başlanması çokta eskiye dayanmaz. Kamu yönetimini örgüt, personel ve yönetsel sorunlar bazında incelenmeye başlamasına ilk kez 18. yy da Prusya'da Kameral Bilimler Kürsüsünde gündeme gelmiştir (Güven, 2017, 24).

Kamu yönetimi ister siyasetle iç içe düşünülün isterse siyasetten kesin çizgilerle ayrı olarak ele alınsın devlet yönetiminde siyasilerin uyguladıkları kamu politikalarının kendileri ya da görevlendirdikleri bürokratlar yardımıyla hayata geçirilme şekli olarak tanımlanabilir.

Kamu yönetimi, devlet ve toplum düzeninin aralıksız olarak işlemesini sağlamak için kamunun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretilip halka sunulmasını sağlayan bir sistemdir. Bu sistem çeşitli elamanlardan meydana gelir (Eryılmaz, 2002: 9-10). Bu elemanları beş grupta toplamak mümkündür.

İnsan faktörü; kamu yönetiminin hizmet sunulma amacının temel gayesini oluşturan en önemli faktördür.

Örgüt unsuru; sistemin içindeki binaları, araç-gereçleri, norm düzenini içine alan yapıları ifade etmektedir.

Kamu politikaları; hizmet sunduğu kişiler için ulaşmak istediği amaçlar doğrultusunda kamu yararını gözeterek hazırlayıp uyguladığı, denetimini yaptığı hedeflerini ifade etmektedir.

Kurallar sistemi; kamu yönetiminin yetki, sorumluluk, görevlerini belirlemede, kamu yönetiminin hukuk karşısında meşruiyetini koruyan gücü ifade etmektedir.

Mali kaynak; bu sistemin ayakta durabilmesi, hizmetlerin sunulabilmesi için gerekli olan maddi gücü ifade etmektedir (Güven, 2017, 26).

2. KÜRESELLEŞEN DÜNYADA KAMU YÖNETİMİNİN DEĞİŞİMİ

20.yüzyılın ikinci yarısında itibaren kamu yönetiminin değişimi ve devletin rolüyle alakalı iki önemli kavram vardır. Bunlardan biri küreselleşme diğeri ise yeni kamu işletmeciliği anlayışının yaygınlaşmasıdır (Canpolat, 2010, 1264)

İçinde bulunduğumuz çağın en önemli özelliklerinden birisi hiç şüphesiz insanlık tarihi kadar eski bir olgu olan değişimin, hızlı ve çok boyutlu hale gelmesidir. Toplumsal ve kültürel, teknolojik, ekonomik, siyasi alanlarda hızlı ve oldukça etkileşimli bir değişim süreci yaşanmaktadır. Bu değişim bireyleri etkilediği kadar kurumları ve ülkeleri de esaslı bir şekilde etkilemiştir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 20). İletişim 21. Yüzyıl için inanılmaz bir öneme sahiptir. İletişim sayesinde bir yandan kamu sektörü üzerindeki kamuoyu denetimi ve baskısı artar iken bir yandan da halkın kamu tarafından bilgilendirmesi, katılımın sağlanması için vesileler ortaya çıkmaktadır.

Kamu yönetiminde değişimin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılan faktörler ise; insanın ihtiyaçlarının değişmesi ve zamanla artması, kamu politikalarının siyasallaşması, geleneksel bürokrasinin ihtiyaçlara cevap verememesi, kamu yönetiminin performans bağlamında saygınlığını ve değerini yitirmesi, ekonomi ve siyaset anlayışında ortaya çıkan değişiklikler, bireye ve sivil topluma verilen ehemmiyetin artması gibi unsurlarla açıklanabilir.

Dünya genelinde yaşanan küreselleşmenin ortaya çıkardığı bu dönüşüm devleti küçültüp kamu harcamalarını azaltmak işlevlerini çoğaltarak yerelleşmenin teşvik edilmesi, merkeziyetçilikten uzaklaşma, bürokratik ve siyasal aktörlerin yanında özel sektör ve sivil toplumun görece eşit konumda söz sahibi olması gibi öğeler ön plana çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu değişimi ‘Yeni Kamu Hizmeti’ düşüncesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Küreselleşme, dünyayı tek bir yer olarak ele alan, yeni bir bilincin ortaya çıkması olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda dünyanın sürekli yeniden inşa edilen bir çevre olduğu düşüncesinin küresel düzeyde yayılması çizgisinde tarif edilmiştir (Marshall, 1999, 449).

Küreselleşme olgusunun sınırları karmakarışık bir yapıya sahiptir. Kuşkusuz kavramın böyle bir tarafı vardır. Onun bir olgu olarak karşı gelinmez iktisadi, kültürel ve politik etkilerinin kurumları, kavramları, değerleri nasıl etkilediğinin saptanmasıdır (Görmez, 2005, 7).

Kamu yönetimi tartışmalarında küreselleşmeye dair ortak bir sav oluşturulamamıştır. Küreselleşme öncelikle sürekli hareket halinde bulunan uluslararası sistemin geldiği son noktayı nitelendirmektedir. Geçmişten günümüze güç merkezlerinin sürekli yer değiştirmesi biçiminde gelişen uluslararası sistem bundan sonra sadece devletler ve devletlerarası ilişkilerden meydana gelen yapı olmaktan çıkarak güç ve etkinliklerini daha fazla arttırmakta olan yeni küresel aktörleri içine alan yapısal bütünlüğe dönüşmektedir (Köse, 2003,7).

İlerleyen zamanda kamu kuruluşlarında ve özel sektör örgütlerinde, örgütlenme ve hizmet verme anlayışının sorgulanması, yeniden yapılanma çalışmaları yapıların, teknolojinin ve insani boyutların sürekli incelenmesi, geliştirilmesi kaçınılmaz bir durum almaktadır. Kamu örgütlerinin temel amacı topluma en iyi hizmeti, en etkin ve verimli şekilde sunacak strateji ve metotların geliştirilmesidir. Hedef ve amaçlara ulaşılmasının planlanması ancak bu hızlı değişimlere karşı kamu kuruluşlarının uyum sağlamayabilmesi için uzun soluklu öngörüye sahip olmalarının bunun içinde stratejilerin belirlenerek uygulamaya geçirilebilmesi gerekliliği küreselleşen kamu yönetiminin önemini arttırmaktadır (Özer, 2008).

Küreselleşme ile birlikte çok yönlü bir değişim süreci yaşanmaktadır. Merkeziyetçi yapıdan daha esnek yönetime, dışa kapalı anlayıştan saydam yönetime, yavaş işleyen bürokratik yapıdan işlevsel bir yapıya dönüşmektedir. Vatandaşlarında karar alma süreçlerine dahil olması amacıyla katılımcı uygulamaların yaygınlaşmasını sağlayacak çok yönlü değişim süreci geçirmektedir (Çukurçayır ve Sipahi, 2003, 35).

Geleneksel yönetim anlayışına hakim olan gizlilik kavramı bırakılarak, 20. Yüzyılın ikinci yarısı ve 21. Yüzyılın başlarında çağdaş idari sistemlere daha demokratik bir yönetimi benimseyen açıklık, şeffaflık gibi kavramlar hakim olmaya başlamıştır (Güven, 2007, 258).

Uygulanan yeni kamu yönetimi anlayışlarının 20. Yüzyılın son çeyreğine damgasını vurduğu kesince de 21. Yüzyılı ne kadar etkileyeceği tartışmalıdır. Özellikle kamu hizmetlerinin kaliteli, hızlı ve yurttaşların memnun olacağı şekilde sunulması değil, bunu kimin gerçekleştireceği üzerine tartışmalar yapılmaktadır. Nasıl Kamu hizmetlerin yalnızca kamunun tekelinde, rekabete açılmaksızın sunulmasını savunmak ön yargılı bir anlayışsa, kamu hizmetlerinin özel, sivil veya gönüllü kuruluşlarca sunulmasını da her derde çare görmek bir o kadar sakıncalıdır (Canpolat, 2010, 1266).

Küreselleşmenin kaçınılmaz olduğu günümüzde insan ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan ve bu amaca hizmet eden işletmeler ve kamu kurumları önemli rol üstlenmektedir. Örgütlerin yapıları ve fonksiyonları bu değişimden önemli ölçüde paydalanmaktadır. Dünya ile entegre olmak, giderek her alanda artan bir uluslararası rekabeti de doğurmaktadır. Kamu sektörünün sunduğu kamu hizmetleri kapsamında kendilerini gözden geçirerek yeniden yapılandırma düşüncesinin ortaya çıkması, bu rekabette geri kalmamak için yapılması gerekenlerin başındadır. Çünkü devlet-vatandaş, devlet-özel sektör ilişkilerinde daha az sorun yaşayan ülkeler daha hızlı gelişebilmektedir. Bu nedenle kamu yönetiminde yeniden yapılanma, sürdürülebilir gelişme ve vatandaş odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi ve uygulamaya konulması için gereklidir (Güven, 2006, 362).

3. KAMU YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI

3.1. Klasik Kamu Yönetimi Yaklaşımları

Klasik kamu yönetimi yaklaşımında 19. Yüzyılın ikinci yarısından 20. Yüzyılın sonuna kadar kamu yönetimine egemen olan düşünce olarak kabul edilmektedir (Demir, 2014, 154). Geleneksel kamu yönetimi anlayışının kaynağı, 1887 de yayımlanan makalesi ile başta Woodrow Wilson olmak üzere Frederick Taylor, Max Weber, Luther Gulick'e dayanmaktadır (Lynn, 2001, 145).

Geleneksel kamu yönetimi anlayışını biçimlendiren üç önemli noktadan söz edilebilir. Bunlardan ilki siyaset ve yönetim anlayışının birbirinden ayrılması; ikincisi örgütlenme modeli olarak

Weber'in bürokrasi düşüncesinin esas alınması; üçüncüsü özel sektör işletme yöntemi ile kamu yönetiminin işletme yönetiminden farklı olduğu görüşüdür.

Klasik yönetim anlayışı rasyonelliğe, verimliliğe, hiyerarşik denetime, siyaset ve yönetimin birbirinde ayrılmasına önem vermiştir (DeZwart, 2002, 483). Bu anlayışta devlet, hedef sahibi kurum olarak değerlendirilmiştir. Devlete insani durumu daha iyi bir hale nasıl getirilir görevi verilmiştir (Spicer, 1997, 93).

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı kamu yönetiminin bağımsız bir disiplin olmasına katkı sağlamış olsa da özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda geleneksel kamu yönetimi anlayışının sorgulandığı yıllar olmuştur. Bu dönemden sonra yeni modellerin arayışı içine girilmiştir. Hiyerarşik ve bürokratik kamu yönetimi yapısının yerini daha esnek yapıları bir sisteme bırakılmasını gündeme getirmiştir (Özer, 2005, 4).

Geleneksel yönetim anlayışında kamu yönetimi sistemi yapısı gereği kendini korumak için dışa kapalı, yavaş işleyen, sahip olduğu bilgileri gizleyen, etrafında olan olaylar karşısında denetim ve kontrol mekanizmasıyla donatılmış sistem olarak geçmişten bugüne doğru bir seyir izlemiştir. Bu sebeple toplumsal ve ekonomik şartlar değişim geçirdikçe sorunlar ve ihtiyaçlarda farklılaşmıştır. Bu nedenle kamu yönetimi sistemi de kendisini yenileme ihtiyacıyla karşı karşıya kalmıştır (Şat, 2009, 97).

Klasik kamu yönetimi anlayışının merkeziyetçi yaklaşımı, karmaşık kuralları, beklentileri karşılayamaması, yavaş işlemesi noktalarında eleştirilmektedir (Arslan, 2010, 23). Kapalı bir yönetim anlayışından açık bir yönetim anlayışına geçilmesi şüphesiz halkın, yönetimin işleyişine duyduğu güvenin pekişmesine, sağlanan hizmetlerinde verimliliğini arttıracaktır (Güven, 2007, 270).

3.2. Neo-Klasik Yönetim Yaklaşımı

Klasik kamu yönetiminin insana bakış açısına eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır. Neo-klasik yönetim düşüncesi merkeze insan faktörünü koymaktadır. İnsan faktörünün yapıdan daha önemli bir unsur olduğunu düşünmüştür. İnsanın olmadığı bir sistemin varlığını devam ettiremeyeceği, insanın olmadığı örgütün de anlamı olmayacaktır (Güven, 2017, 38).

Neo-Klasik anlayışın gelişmesinde katkıda bulunanların sosyal psikoloji, psikoloji, antropoloji, sosyoloji gibi değişik alanlarla ilgilenenlerden oluştuğu görülmektedir. Teorinin gelişmesine katkı da bulunan; Elton Mayo, neo-klasik anlayışı örgütü içinde şekilsel olmayan ilişkiler ve gruplar barındıran sosyal sistem olarak değerlendirmiştir (Hicks, 1974, 24).

Abraham Maslow, kamu yönetiminde insanın bulunduğu konumu, yönetici-yönetilen ayrımında, kurumdaki beklentilerde, insanın ihtiyaçlarının niteliği ve sırasının belirleyici olduğunu göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir. Yönetim ihtiyacının karşılanabilmesi için öncelikli olarak insanın temel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini ele alır (Güven, 2017, 40).

Geleneksel kamu yönetimi anlayışının insana bakış açısına eleştiri olarak ortaya çıkan neo-klasik anlayış insan faktörü dışına çıkamamıştır. Bu anlayış geleneksel yönetim anlayışına benzer eleştiriler almıştır.

3.3. Modern Kamu Yönetimi Yaklaşımı

Modernizm, aklın rehberliğinde Ortaçağ kuramlarından uzaklaşmayı, yeni bir ekonomik, siyasal, toplumsal yapıyı ifade eden kavramdır. Ortaçağ'ın dağınık yapısına karşı olarak dünyanın farklı bakış açısıyla bütünleştirilmesi, yeniden yorumlama sürecidir. Bu açıdan modernizm geçmişten ve geçmişin sembollerinden bağımsız bir süreç başlatma projesidir (Zekâ, 1994, 13).

Moderniz, geleneksel toplumdan modern topluma geçiş aşamasında kapitalizm ve endüstrileşmenin de katıldığı toplumsal ve ekonomik farklılaşmayı ifade etmektedir. Modernleşme, değişim aşamasını sosyo-ekonomik boyut olarak görmektedir (Nyström, 2000, 109-110).

Bürokrasi rasyonel bir düzendir. Kamu örgütlerindeki meslek hayatı bürokrasi ile profesyonelleşmiştir. Bürokrasi de çalışanlar kamu görevini yerine getirmektedirler ve kamu hizmetinin teknik yeterliliğe sahip, uzman kişiler görevlendirilmektedir (Yıldırım, 2009, 386). Bürokratik örgüt, rasyonel olduğu kadar disiplini ve denetimi de sağlamaktadır. Yeterlilik esasına dayanan istihdam daha yüksek bilgi seviyesini ve daha etkili çalıştırmayı gerektirir.

Modern teoriyi savununlar örgütlerin yalnızca içyapıdan oluşmadığını dış çevrenin de örgütü etkileyen önemli bir unsuru olduğunu ifade etmektedirler. Çevre örgütün içyapısında önemli bir yere sahip olan ve dış dünya ile iletişim sağladığı çevreyi ifade etmektedir (Güven, 2017, 47).

Modern yönetim yaklaşımı yönetimin etkinliğini, verimliliğini, işlevselliğini geliştirmekle beraber çok sayıda yeni yönetim yaklaşımının ortaya çıkmasına ve gelişmesine yol açmaktadır. Cevabı aranan birçok soru modern ötesi yaklaşımların temelini atılmasını sağlamıştır (Güven, 2017, 48).

3.4. Post-Modern Kamu Yönetimi Yaklaşımı

Post-modern terimi, 1940'lı ve 1950'li yıllarda yeni mimari ve şiir biçimlerini belirtmek için kullanılmıştır. Modernizme karşı gelen eserleri tanımlamak için ise 1960'lı ve 1970'li yıllarda kullanılmıştır (Best ve Kellner, 1998, 24). Terimi post-modern şeklinde ilk kullanan tarihçi Arnold Toynbee olmuştur. Batı dünyasının İkinci Dünya Savaşı sonrasında girdiği yeni dönem post-modernlik olarak tanımlanmaktadır (Sarıbay, 2001, 6).

Post-modernizm doğuşu ve gelişimi süresince modernizmin temel kaynağını oluşturan akıl, madde, ilerleme unsurları hakkında radikal bir sorgulama durumunu ortaya çıkaran bir dönem ve paradigma olarak ele alınmıştır (Woller, 1997, 9). Bu bağlamda post-modern bir yaklaşım sergileyen düşünürler felsefe, sanat, edebiyat, mimari, fizik, iletişim, ekonomi gibi birçok farklı alanda çalışma göstermişlerdir (Erdemir, 2006).

Kamu yönetiminde post-modernizm, post-modern döneme ait fakat bilimsellik, performans, kalite vurgusunu ön plana çıkaran modern öncülerden hareket edip kendini kapitalizmin esnekliğine uyarlayabilmiş kuramdır (Şener, 2007, 44). Kamu yönetiminde post-modern düşünce ile modern düşüncenin benzer yapısı yerine farklılıkları ön plana sunan bir yaklaşım benimsenmesi istenmektedir. Bu bağlamda kamu yönetimin post-modernizm ile değerlerin, geleneklerin yaşam tarzının farklılıkları üzerine inşa edildiğini söylemek mümkündür (Spicer, 2005, 671).

Post-modernizm söylemde gerçeklik nesnel değil toplumsal bir temele dayanmaktadır. Gerçeklik modernizmdeki gibi rasyonel nitelikte insanlara şekil veren yapıda olmayıp, kişiler arasındaki ilişkilere dayalı bir süreçtir. Gerçeklik deneyimin şekillendirdiği bir süreçtir. Post-

modernizm ile beraber nesnel gerçeklik, mutlak bilgi değer kaybetmekte; bilgi görelî hale gelmektedir (Yıldırım;,2009, 389).

Post-modern kamu yönetimi kesinlik yerine şüphe üzerinde durmaktadır. Düşünce büyük öneme sahiptir. İnsanların doğruyu yanlıştan ayırt edebilmeleri düşüncelerine, farklı insanların düşüncelerine saygı duymalarına bağlıdır. Görmek çoğu zaman anlamak demek değildir. Post-modernizmin benimsediği gibi bakmak ve görmek her zaman aynı sonuçlar ortaya çıkarmaz (Güven, 2017, 58-59.).

Post-modernizm benzerliklerden çok değişiklikleri, evrensellik yerine çoğulculuğu, nedensel kuram yerine önceden öngörülemez analizleri ön plana çıkarması, yönetsel yapıda dönüşümü, değişimi, bakış açısı değişikliği getirmiştir. Kamu yönetiminde yerelliği, yatay örgütlenmeyi, esnek uzmanlaşmayı ön plana çıkaran geçici ve kendiliğinden oluşan yapıları gündeme getirmiştir (Saran, 2004, 15).

SONUÇ

Kamu yönetiminin işleme, kamu çalışanlarının halkın beklenti ve taleplerini karşılayacak hizmetin sunması, sunulan hizmetlerin ekonomik, verimli, yerinde ve kaliteli olması başlıca beklentiler arasındadır. Bu beklentilerin karşılanmasında kamu kurumlarına önemli roller düşmektedir. Kamu kurumunda çalışan personellerle beraber kamu yöneticilerinin de bu görevde büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır (Güven; 2017, 108).

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı kamu yönetiminin bağımsız bir disiplin olmasına katkı sağlamıştır. Fakat özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda geleneksel kamu yönetimi anlayışı sorgulanmaya başlamıştır. Bu dönemden sonra yeni modellerin arayışı içine girilmiştir. Hiyerarşik ve bürokratik kamu yönetimi yapısının yerini daha esnek yapı bir sisteme bırakılmasını gündeme getirmiştir.

Neo-Klasik yaklaşımı, klasik kamu yönetiminin insana bakış açısına eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır. Neo-klasik yönetim düşüncesi merkeze insan faktörünü koymaktadır. İnsan faktörünün yapıdan daha önemli bir unsur olduğunu düşünmüştür. İnsanın olmadığı bir sistemin varlığını devam ettiremeyeceği, insanın olmadığı örgütün de anlamı olmayacaktır düşüncesini savunmuştur.

Geleneksel kamu yönetimi anlayışının insana bakış açısına eleştiri olarak ortaya çıkan neo-klasik anlayış insan faktörü dışına çıkamamıştır. Bu anlayış geleneksel yönetim anlayışına benzer eleştiriler almıştır.

Modern teoriyi savununlar örgütlerin yalnızca içyapıdan oluşmadığını dış çevrenin de örgütü etkileyen önemli bir unsuru olduğunu dile getirmektedir. Çevre örgütün içyapısında önemli bir yere sahip olan ve dış dünya ile iletişim sağladığı çevreyi ifade etmektedir.

Post-modernizm söylemde gerçeklik nesnel değil toplumsal bir temele dayanmaktadır. Gerçeklik modernizmdeki gibi rasyonel nitelikte insanlara şekil veren yapıda olmayıp, kişiler arasındaki ilişkilere dayalı bir süreçtir. Gerçeklik deneyimin şekillendirdiği bir süreçtir. Post-modernizm ile beraber nesnel gerçeklik, mutlak bilgi değer kaybetmekte; bilgi görelî değerli hale gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan, N. T. (2010). “Klasik- Neoklasik Dönüşüm Süreci: Yeni Kamu Yönetimi”. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 11(2) 23-24.
- Best S.ve Kellner D. (1998). Postmodern Teori: Eleştirel Soruşturmalar.(Çev. Küçük, M.), Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Canpolat, H. (2010). “Türk Kamu Yönetiminde Değişim; Son Dönem Kamu Yönetimi Reformlarının Küreselleşme ve Yeni Kamu Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi”. VII Kamu Yönetimi Forumu: Küreselleşme Karşısında Kamu Yönetimi Bildiriler Kitabı. 1266.
- Çukurçayır, M. A. ve Sipahi E. (2003). “Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite”. Sayıştay Dergisi. 50-51.
- Demir, K. A.(2014). “Klasik Kamu Yönetimi Yapısından Yerelleşmeye Geçiş: Yönetişim Kapsamında Bir Değerlendirme”. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2(2).
- DeZwart F. (2002). “Administrative Practine and Rational Inquiry in Postmodern Public Administration Thory”. Administration & Society. 34,(5).482-498.
- Dinçer, Ö. ; Yılmaz C. (2003). “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma:1 Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim”. T.C Başbakanlık. Ankara.
- Erdemir, E. (2006). “Postmodernizimin İşletme Yönetimine Etkinlikleri: Kavramsal Bir Çözümleme”. E-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi. (52). http://www.e-akademi.org/makaleler/eerdemir-1.htm_edn6, Erişim Tarihi: 01.03.2017.
- Eryılmaz, B. (2002). “Kamu Yönetimi”. Erkam Matbaacılık. İstanbul.
- Görmez, K. (2005). “Küreselleşme ve Yerelleşme”, Küreselleşme ve Yerelleşme, Ed. Kemal Görmez. Odak Yayıncılık. Ankara.
- Güven, A. (2006). “Küreselleşmenin Yönetici Davranışları Üzerine Etkisi”. Gaziosman Paşa Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi.
- Güven, A. (2007). “Demokratik ve Şeffaf Yönetimi Anlamlandıran Bir Hak: Bilgi Edinme Hakkı”. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi.
- Güven, A. (2017). “Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminin Dönüşümü”. Orion Kitapevi. Ankara.
- Güven, A. (2017). “Kamu Yönetici Davranış Tarzlarının Kamu Çalışanlarının Motivasyonuna Etkisi”. Yönetim Değişim ve Modernleşme Yazıları, Ed. Ahmet Özkiraz. Çizgi Kitapevi.
- Hicks, H. (1979). “Perspektif Açısından Yönetim Düşünüşü, Sistemler ve Beşeri Kaynaklar Açısından Örgütlerin Yönetimi”. Turhan Kitapevi. Ankara.
- Köse, Ö. (2003). “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”. Sayıştay Dergisi. 49.
- Lynn, L. E. (2001). “The Myth Of The Bureaucratic Paradigm: What Traditional Public Administration Really Stood For”. Public Administration Review, 61(2), 144-160.

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Nyström, H. (2000). “The Postmodern Challenge- From Economic to Creative Management”. *Crativity and Innovation Management*. 9(2). 109-114.
- Özer, M. A. (2005). “Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi”. *Sayıştay Dergisi*. (59). 3-46.
- Özer, M. A. (2008). “Küreselleşme Kıskaçında Yönetim”. www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale232.pdf (Erişim Tarihi: 28.02.2017).
- Polatoğlu, A. (2003). “Kamu Yönetimi-Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması”. Odtü Yayıncılık. Ankara.
- Saran, U. (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*. Atlas Yayıncılık. Ankara.
- Sarıbay, A. Y. (2001), *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Spicer, M. W. (1997). “Public Administration, the State and the Postmodern Condition: A Constitutionalist Perspective”. *American Behavioral Scientist*. 41(1). 90-102.
- Spicer, M. W. (2005). “Public Administration Enquiry and Social Science in the Postmodern Condition: Some Implication of Value Pluralism”. *Administrative Theory& Praxis*. 27(4). 669-668.
- Şat, N. (2009). “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı: Weber Bürokrasisinin Sonu Mu?” *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2(1). 93-108
- Şener, H. E. (2007). “Kamu Yönetiminde Postmodernizm”, *İç Kamu Yönetimi: Yönetim ve Sorunlar*. Nobel. Ankara. 31-47.
- Woller, G. M. (1997). “Public Administration and Postmodernism”. *The American Behavioral Scientist*. 41(1).
- Yıldırım, M. (2009). “Modernizm, Postmodernizm ve Kamu Yönetimi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.6(2) ss.1311-1334.
- Zekâ, Necmi (Ed.) (1994). “Yolları Çatallanan Bahçe, Aynalı Gökdelenler, Dil Oyunları ve Robespierre”. *Postmodernizm*. Kıyı Yayınları. İstanbul. 7-30.

Enderun Dergisi

Cilt:2 Sayı:2

Gönderiliş Tarihi: 09/10/2018
Kabul Tarihi: 30/10/2018
ORCID: 0000-0003-0381-4117

YEREL YÖNETİM BANKACILIĞI VE TÜRKİYE'DEKİ ÖRNEĞİ İLLER BANKASI

Yasin ELÇARPAR¹

ÖZ

Cumhuriyetin kurulmasından sonra toparlanma sürecine giren ülkemiz, uzun yıllardır süren savaşların etkisinden dolayı ekonomik, toplumsal, çevresel ve bürokratik olarak yıkılmış haldeydi. Bu toparlanma sürecinde ekonominin sıkıntılı yapısından dolayı gerekli finansman desteğini sağlamak üzere 1933 yılında Belediyeler Bankası kurulmuştur. Zaman içinde kentlerdeki nüfusun artması ve altyapı ve üstyapı hizmetlerinin de buna bağlı olarak artmasıyla Belediyeler Bankası kredi sağlama noktasında yetersiz hale gelmiştir. Ayrıca bankanın il özel idarelerini ve köyleri kapsamaması da ciddi bir eksiklik olarak görülünce 1945 yılında Belediyeler Bankası ve İmar Heyeti birleştirilerek İller Bankası kurulmuştur. 2011 yılında anonim şirket statüsü kazanan İller Bankası A.Ş. belediyelerin, köylerin ve il özel idarelerinin altyapı ve üstyapı projelerine finansman desteği sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediyeler Bankası, Yerel Yönetimler, İller Bankası.

LOCAL GOVERNMENT BANKING AND THE SAMPLE ILLER BANK IN TURKEY

ABSTRACT

Having entered the process of recovery after the foundation of the Republic, our country had been demolished economically, socially, environmentally and bureaucratically because of the effects of the wars that have been taking place for many years. In 1933, the Bank of Provinces was established to provide necessary financing support in the course of this recovery due to the troubled nature of the economy. Over time, population increase in the cities and increase in infrastructure and superstructure services have made the Municipal Bank inadequate at providing credit. In addition, when the Bank's special provincial administrations and the inclusion of the villagers were regarded as a serious shortcoming, in 1945 the Municipal Bank and the Development Committee were merged to form the Iller Bank. Iller Bankası A.Ş., which gained the status of joint stock company in 2011, municipalities, villages and special provincial administrations as financing for infrastructure and superstructure projects.

Keywords: Municipalities Bank, Local Governments, Provincial Bank.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, yselcarpar@gmail.com, 0000-0003-0381-4117

GİRİŞ

Yerel yönetimler, demokrasinin uygulama alanlarında başlangıç olarak kabul edilen ve halka doğrudan hizmet sunan bir birim olarak kamu yönetiminin en önemli birimlerinden biridir. Bu birimler halkın ihtiyaçlarını oluşturan kanalizasyon, temizlik, çevresel düzenlemeler gibi görevlerinin yanında eğitim, sağlık gibi halkın etkin olarak faydalanması gereken hizmetleri de sunmaktadır. Halka hizmeti doğrudan sunabilmesi, halkın ihtiyaçları olan kamusal mal ve hizmetlere öncelik vermesi yerel yönetimlere olan önemi dünya genelinde artırmaktadır.

Şehirleşme olgusu antik çağlardan bugüne kadar genişleyerek devam etmiştir. Günümüzde yaşam kalitesinin yükselmesine bağlı olarak doğum oranlarının artması ve şehirlere göçün yaygınlaşması, şehirlerde nüfusun artmasına yol açmış ve bu da gereksinimlerin daha da artması durumunu ortaya çıkarmıştır. Gelişen teknolojiyle halkın talepleri daha da artmış ve yerel yönetimlerin finansman sorunu doğmuştur.

Halkın taleplerine ve ihtiyaçlarına cevap vermesi gereken yerel yönetimler kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Bu kaynaklar ülkelerin yönetim biçimine, yerel yönetime verdiği öneme ve halkın katılımına göre miktar ve oran bakımından farklılıklar gösterebilir. Yerel yönetimlere verilen önemin artmasına karşın merkezi yönetimlerin mali açıdan ciddi bir gücü elinde bulundurması, yerel yönetimleri zaman zaman kaynak açısından sıkıntıya sokmaktadır. Kendi öz kaynaklarını artırmaya çalışan yerel yönetimlerin gelirleri giderlerini karşılayamadığı zaman, artan ihtiyaçları ve talepleri karşılamak için borçlanmaya da başvurmuşlardır.

Yerel yönetimler iç ve dış piyasalarda farklı şekillerde borçlanmaktadır. Ülkemizin iç piyasasındaki borç kaynaklarından birisi de İller Bankasıdır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Bağımsızlık Savaşı'nda tahrip olan kentlerin yeniden yapılandırılması için Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle 1933 yılında Belediyeler Bankası kurulmuştur. 1945 yılında yeniden düzenlenerek köyleri ve il özel idarelerini de kapsamı içerisine alan İller Bankası, 2011 yılında anonim şirket olmuştur.

1. YEREL YÖNETİM BANKACILIĞI VE DÜNYADAKİ KONUMU

Bankacılık faaliyetleri 14. yüzyıldan bugüne önemini artırarak gelmiştir. Kurulduğu zamanlarda insanların tasarruflarını güvenli olarak saklamaları mantığıyla çalışan bankacılık sektörü, zamanla sundukları hizmet bakımından çeşitlenmiştir. Yatırım, kalkınma, ihracat, ithalat, yerel yönetim bankacılığı gibi çeşitleri olan bankacılık, sektörlerle göre hizmet vermektedir.

1.1. Yerel Yönetim Bankacılığı

Yerel yönetimlerin ilk kurulduğu zamanlarda bu kadar geniş alanlarda çalışmadığı bilinmektedir. Artan nüfus ve buna bağlı olarak hızlı kentleşme olgusu yerel yönetimlerin çalışma alanlarını genişletmiştir. Halkın ilerleyen teknolojiye bağlı olarak talep ettiği hizmetlerdeki artış, kamusal mal ve hizmetlerin daha yaygın bir şekilde topluma yayılmasının önünü açmıştır. Yerel yönetimlerin hizmeti hızlı teslim etme isteği elindeki mali kaynakların yetersizliğiyle karşılaşınca ve bankacılık sistemindeki kredi olanaklarının da yerel yönetimlerin geri ödeme planlarına uymaması yeni bir bankacılığın kurulmasının önemini göstermiştir. Yerel yönetim bankacılığıyla, yerel yönetimlere özgü kredi sağlama ve proje hazırlama imkânlarıyla kurumsallaşarak gereksinimleri karşılamıştır ve karşılamaya da devam etmektedir.

Yerel yönetim bankacılığının ortaya çıkış sebepleri şunlardır (Keleş, 1993, s. 278);

i. Yerel yönetim bankacılığı, özel kesimin ilgi alanına girmemektedir. Özel kesim, yerel hizmetlerden kâr elde edemediği veya az kâr elde ettiği için bu hizmetleri yerine getirecek olan yerel yönetimleri finanse etmeye de istekli değildiler. Ancak, günümüzde yerel yönetimlerin hizmetleri çeşitlenmiş, altyapı ve üstyapı çalışmaları artmış ve merkezden yerele gönderilen hizmetler ve finansal destekler de artmıştır. Günümüzdeki yerel yönetimlerin teknik ve malî kapasite yetersizlikleri de dikkate alındığında, yerel yönetim hizmetleri özel kesim için giderek daha kârlı bir alan haline gelmiştir.

ii. Özel kesimin başlattığı kredi işlemlerinde yerel yönetim bankaları destek vererek tamamlayıcı bir rolü üstlenmektedirler. Bu rolün içinde barındırdığı uzmanlık ise kredi ihtiyacının daha iyi saptanarak sürecin daha verimli yürütülmesinde öncülük eder.

iii. Yerel yönetim bankacılığının var olmasının bir diğer nedeni de özel kesimin kamu yararından uzaklaşması kaygısıdır. Girişimciler açısından bakıldığında, amaçları doğrudan kâr elde etmektir. Ancak, bu amaca yakınlık kamu yararının bir kenara bırakılmasına ve sadece kârlı alanlara yönelerek kamusal mal ve hizmetleri sunmanın önemini yitirilmesine doğru gitmektedir.

iv. Merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin finansman ihtiyaçlarını piyasa şartlarından karşılamalarını malî açıdan sakıncalı görmektedirler.

v. Merkezî yönetim bütçesi üzerindeki finansal ve teknik baskı azalmaktadır.

vi. Mali piyasalarla iletişime geçmede bürokratik açıdan kolaylık ve daha uygun vadeyle ve faiz seçenekleriyle borçlanma şansı olmaktadır.

vii. Özerk bir yerel yönetim bankasının, yerel yönetimlerin özellikle merkezi yönetimlere karşı mali özerkliğini korumaya yardımcı olabilmektedirler.

viii. Merkezi ve özerk bir kurum tarafından kredi verilmesi, tüm yerel yönetimlerin teker teker piyasadan borçlanmasından daha az maliyetli olmasını sağlamaktadır.

Sanayileşme ve kentleşmeyle beraber altyapı ve üstyapı ihtiyaçları artmıştır. Artan ihtiyaçları karşılamak için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ortaya koyduğu çözüm, sanayileşme ve kentleşme sorunlarıyla mücadelede yerel yönetimlere destek olacak kredi kuruluşlarını kurumsallaştırmak olmuştur. Burada “altyapı ve üstyapı” kavramları ile aslında ifade edilmek istenen “kentsel altyapı ve üstyapı”dır. Kentsel altyapı ve üstyapı ise, kentte yaşayanların günlük ihtiyaçlarını sağlıklı, hızlı ve çağdaş bir yaşamın gereksinimlerine uygun olarak temin edilebildiği; ulaştırma, içme suyu, kanalizasyon, atık su arıtımı, katı atık toplanması ve sosyal ve toplumsal tesislerin kurulması gibi yaşam açısından vazgeçilemez nitelikte hizmetler olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda, yerel yönetimlerin büyük ölçekli yatırımlarında ihtiyaç duyacakları teknik ve mali destek için orta ve uzun vadeli kredi gereksinimlerini karşılamak üzere birçok ülke kendine özgü yerel kredi kurumlarını kurmuştur (Çınar, 2007, s. 114).

1.2. Dünyada Yerel Yönetim Bankacılığı

Yerel yönetim bankalarının ilk ortaya çıkışı Ahmet Ulusoy’a göre 14. yüzyıl başlarına kadar uzanır. Belediye bankaları adı altında tabir edilen bu bankalar, siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler sonucunda yeniçağ bankacılığından modern çağ bankacılığına geçişte bir köprü görevi üstlenmişlerdir. Ortaçağın sonlarında bankalarda yaşanan istikrarsızlıklar ve sanayileşme ve kentleşmenin hızlanması sonucunda ortaya çıkan altyapı sorunu ve üstyapı ihtiyaçlarını karşılamak için bazı belediyeler kendi kredi kuruluşlarını kurmaya başlamışlardır. Bu çerçevede belediye bankalarının ilk örneklerini 1401 yılında kurulan Barselona Bankası ile 1408 yılında kurulan Cenova Bankası teşkil etmektedir. Bu iki bankanın kuruluşunu Venedik Bankası (1584), Amsterdam Bankası (1630) ve Hamburg Bankası (1619) takip etmiştir (Akdemir, 2005, s. 325).

IULA'ya göre ise; Yerel yönetimlere mali aracılık etmek üzere uzmanlaşmış kurumların ortaya ilk çıkışı 1860'lı yıllara denk gelmektedir. Belçika Belediye Kredi Bankası 1860'ta, Danimarka Belediye Kredi Kurumu 1899'da, Hollanda'da bugünkü Belediye Bankası'nın öncülü olan Belediye Kredi Bankası 1914'te, İspanya Yerel Kredi Bankası 1925'te kurulmuştur (IULA-EMME ve TOKİ, 1993, s. 8).

Sanayileşme ile birlikte, artan kentleşmeye mevcut altyapının yeterli olmaması hizmet talebini artırmış ve altyapı yatırımlarına olan ihtiyacı nedeniyle belediye bankaları yerel yönetimlerin artan finansman ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmışlardır (Akdemir, 2005, s. 325). Batı Avrupa ülkelerinin birçoğu, finansman ihtiyacının giderilmesi noktasındaki düzenlemelere diğer ülkelerden önce başlamışlardır. Yerel yönetim bankaları Batı Avrupa'da, 19'uncu yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan finansman kurumlarının, bazı büyük belediyelere özel bankalardan ya da tahvil piyasalarından istedikleri vadede ve faiz seçeneklerinde kredi sağlama konusunda karşılaştıkları zorluklardan doğmuştur (IULA-EMME ve TOKİ, 1993, s. 7). Ortaya çıkan bu yeni durum karşısında Fransa, İngiltere, Portekiz ve Almanya gibi Batı Avrupalı ülkeler yerel yönetimlere kredi sağlanması konusunda özel bazı düzenlemeler yürürlüğe koymuşlardır (Akdemir, 2005, s. 325). Bu ülkeler, o zaman var olan mali kurumlarına, yerel yönetimlerden gelen kredi isteklerini karşılama yetkisi vermişlerdir. Örneğin, 1799'da kurulmuş olan Fransa Mevduat ve Emanet Sandığı, yerel yönetimlere ilk kredisini 1822 yılında açmıştır. Benzer şekilde, İngiltere'de yerel yönetimlere kredi veren Bayındırlık İşleri Kredi Kurulu 1817 yılında, Portekiz Genel Mevduat Bankası 1876 yılında kurulmuştur (IULA-EMME ve TOKİ, 1993, s. 7).

Ülkelerin kentlerde karşılaştıkları sorunlar hemen hemen aynı olduğu için finansman sorunları da birbirlerine benzemektedir. Hemen her ülkede belediye bankası şeklinde kurulan yerel yönetim bankaları, sanayileşen ülkelerde aynı sorunlarla karşılaşınca ülkelerdeki bu sistem zamanla şekil değiştirmiştir. Günümüzde yerel yönetim bankaları, ülkelerin yerel yönetime verdikleri öneme göre ve devlet yönetim geleneğine göre şekil almaktadır. Bazı bankalar sadece malî destek sağlarken bazıları da hem malî destek hem de teknik destek sağlamaktadır.

1.3. Türkiye'de Yerel Yönetim Bankacılığı

Avrupa'da 19. yüzyılda kurulmaya başlanan yerel yönetim bankaları, Türkiye'de 1930 yılında Belediyeler Kanunu ile zemini hazırlanıp 1933 yılında Belediyeler Bankası adı altında kurulmuştur. Bağımsızlık Savaşı sonrası viraneye dönen kentlerin altyapı sorunu ve üstyapı yapımları için kurulan Belediyeler Bankası, 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden sonra planlı bir kalkınmanın en önemli destekçilerinden biri olmuştur.

Belediyeler Bankası kurulacağı hükmünü taşıyan Belediye Kanunu'nun kabul edildiği 1930 yılında, ulusal bankaların ekonomideki rolü sınırlı ve zayıftır. 1930'lu yıllar boyunca da, ekonomideki para arzındaki darlık kredilerin önemini artırmış, buna bağlı olarak da kredi faizleri yüksek oranlarda seyretmiştir. Hem ulusal bankaların içinde buldukları durum, hem dış devlet kaynaklarının doğrudan büyük sınai yatırımlara yönlendirilme zorunluluğu, belediye gelirlerinin kısıtlı hale getirmiş ve belediye gelirlerinin kentsel altyapıda seçilen bazı projeler için kullanılmasını gündeme getirmiştir (Güler, 1996, s. 88).

Yerel altyapı ve üstyapı finansmanı, 1930'lu yıllara kadar özel ticari banka kredileri kullanılarak karşılanmaya çalışılmıştır. Bu kaynağın istenilen vadede ve faiz seçeneklerinde olmaması, 1930'lu yıllarda kamu kaynaklarının daha etkin kullanılmasını sağlayacak bir banka kurulmasını gerektirmiştir (Güler, 1996, s. 87).

11 Haziran 1933 tarih ve 2301 sayılı Kanunla Belediyeler Bankası kurulmuştur. Banka, yerel altyapı yatırımlarının uzun vadeli ve düşük faizli kredi ihtiyacını karşılamak ve ticari bankalardan alınan yüksek maliyetli kredilerin önüne geçmek için kurulmuştur (Topal, 2003, s. 18). Belediyelerin kısa bir sürede bayındır hale getirilmesini gerçekleştirmek ve mali kaynaklardan yoksun olan belediyelere en iyi şartlarda kredi temin etmek, Banka'nın en önemli amacı olmuştur (Çoker, 1986, s. 3).

1933-1945 yılları arasındaki nüfus artışı ve kentleşmenin hızlanmasıyla beraber Belediyeler Bankası'nın sermayesinin mali ve teknik alanlarda yetersiz kalması, İller Bankası'na dönüşümünü zorunlu hale getirmiştir (Çınar, 2007, s. 118).

Belediye Bankası'nın 1945 yılında "İller Bankası" haline dönüşmesinin farklı bir perspektifi de kırsal bölgelerdeki insanların kentlere göç etmesiyle nüfus dengesinin bozulduğu yılların ve bugünkü hızlı kentleşmenin temel nedeni olan aşırı göç olgusunun ilk belirtilerine karşı alınması gereken önlemlerden birisi olmasıdır (IULA-EMME ve TOKİ, 1993, s. 84).

1933 yılında kurulan Belediyeler Bankası'nın ekonomik krizlerin ve İkinci Dünya Savaşı'nın doğurduğu, ciddi kamusal problemler, sıkıntılı ve ağır şartlar altında geçen faaliyet döneminde elde edilen başarılı sonuçlar, Belediyeler Bankası'nın çalışma ve faaliyet sahasının il özel idareleri ve köyleri de içine alacak şekilde düzenlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Amaç başarılı çalıştığı tespit ve kabul edilen bir şirketi, kurulduğu günden 1945 yılına kadarki geçen sürede çalışmalarında görülen yetersizlikleri ve eksiklikleri gidermek suretiyle daha iyi çalışır hale getirmektir (Çoker, 1986, s. 5,6).

Kurulduğu günden bugüne değişikliklere uğrayarak gelen İller Bankası, yarım asırdan fazla olan tecrübesiyle yerel yönetimlere finansman desteği vermenin yanında teknik olarak da destek vermektedir. 2011 yılında İller Bankası Anonim Şirketi olan Banka, gelişen ve değişen dünya şartlarına daha iyi ayak uydurarak tecrübesine yeni bir güç ve dinamizm katmıştır.

2. İLLER BANKASI'NIN KURULUŞU, GELİŞİMİ VE DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye'de yerel yönetim bankacılığına yönelik olarak ilk çalışmalar 1930 yılında başlamıştır. 1933 yılında görev alanı yalnızca belediyelere mali yönden destek olmakla görevi sınırlı olan "Belediyeler Bankası" kurulmuştur. Bankanın kuruluşundan yaklaşık iki yıl sonra ise 1580 sayılı Belediye Kanunu'na bir madde eklenerek belediyelerin büyük alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmek amacıyla "Belediyeler İmar Heyeti" adında merkezi bir kurum kurulmuştur (Güler, 1996, s. 90).

İller Bankası, temeli 1933 yılında atılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin en zor dönemlerinde mali açıdan önemli bir görevi üstlenmiştir. 1945 yılında çalışma alanını genişleten İller Bankası günümüze kadar gelişerek ve tecrübe kazanarak gelirken diğer ülkelerdeki emsallerinden farklı olarak mali desteğin yanında teknik destek de vermektedir.

2.1. Belediyeler Bankası Dönemi

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte öne çıkan en önemli problemlerden birisi de, savaşlardan dolayı virane olmuş ülkenin süratle ve geniş kapsamda imara olan ihtiyacıydı. Bu imar faaliyetlerinin başarılmasında halka hizmet götürmeyi amaçlayan yerel yönetimlere büyük görevler düşmekteydi. Halkın yerel ihtiyaçlarını teşkil eden bu hizmetlerin merkezi hükümet tarafından tam olarak gerçekleştirilmesi kolay değildi. Savaştan çıkan merkezi hükümetin mali imkânları çok dardı ve hükümetten ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmayı hızla gerçekleştirmesi için mali kaynak tahsisi etmesi beklenemezdi. Bunun yanı sıra kısa sürede gelişmiş ülkeler seviyesine gelerek uygar toplumla yarışmayı amaçlayan genç Devletin en basit ihtiyaçlarını teşkil eden yerel altyapı hizmetleri de uzun süre geçmeden yapılmalıydı. Bu sebeplerden dolayı hükümet, yerel altyapı alanlarında faaliyet gösterecek ve bu alanlara finansman sağlayacak bir kurumun kurulmasını gündeme getirmiştir (İller Bankası, 1994).

Belediyeler Bankası'nın kuruluşu ile ilgili ilk işaret, 3 Nisan 1930 tarih ve 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nda bulunmaktadır. Belediye kanunun yürürlüğe girdiği 1 Eylül 1931'den Belediye Bankası'nın kuruluş tarihine kadar geçen zaman zarfında biriken kaynak 1,5 milyon liradır. Söz konusu kaynağın bir an önce yatırımlara aktarılması gerektiğine karar verilir ve Kanun'un "İhtiyat Akçesi" başlığı altında kimlik bulan "Belediyeler Bankası"nın kuruluşu gerçekleşir. Ülkemizdeki kentlerin kısa bir sürede mamur duruma getirilebilmesi için mali kaynak ihtiyacı olan belediyelere yeterli kredi sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle, 11.6.1933 tarihinde 2301 sayılı Kanunla 15 milyon lira sermaye ile "Belediyeler Bankası" kurulmuştur. "Belediyeler Bankası Esas Nizamnamesi" ise 12.8.1933 tarih ve 2457 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 1933 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin toplam bütçesi 170 milyon liradır ve Belediye Bankası'na ayrılan 15 milyon liralık sermaye "önemli" bir miktar olarak değerlendirilmiştir (İller Bankası, 2009).

Belediyeler Bankası'nın görevi "Belediyelere, şehirlerin tanzim ve tesisi işlerinde yapacakları esaslı amme hizmetleri için muhtaç olacakları parayı ikraz etmek; kısa ve uzun vadeli avans ve cari hesaplar açmak veya bunlara tavassut ve kefalet etmek ve nizamnamei esasile müsaade edilecek banka işlerini yapmaktır." diye ifade edilmiştir. Belediyeler Bankası ile sadece belediyelere yalnızca kredi sağlama işlevi yüklenen bir kuruluş hedeflenmiştir. Belediyeler harici diğer yerel yönetim birimleri olan il özel idareleri ve köyleri kapsam dışı bırakılmış ve Banka'nın yatırımcılık gibi bir özelliğe sahip olması o dönemde gündeme gelmemiştir. Banka'nın görev sahası, belediyelere belirli konularda kredi sağlamak gibi özel bir bankacılık faaliyeti olarak belirlenmiştir.

2.2. İller Bankası Dönemi

Belediyeler Bankası'nın sadece belediyelere yönelik faaliyetlerde bulunması, sermayesinin, hızlı nüfus artışı ve kentleşmeyle birlikte artan kredi ihtiyacını karşılayamaması, ayrıca mali kaynağa ve teknik yardıma muhtaç il özel idarelerinin ve köylerin bu yardımların dışında bırakılmış olması ve faaliyet alanının daha da genişletilmesinin gerekliliği gibi hususlar göz önünde bulundurularak Belediyeler Bankası'nın yeniden yapılandırılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda görev alanı Belediyeler İmar Heyeti'nin faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletilen Bankaya, önce "Mahalli İdareler İmar Bankası" adı verilmiştir; fakat kanun tasarısının Bütçe Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında Bankanın adı İller Bankası olarak değiştirilmiştir (İller Bankası, 1994).

Görev alanı il özel idareleri, belediyeler ve köy idarelerini kapsayan İller Bankası'nın kurulmasına ilişkin 4759 sayılı Kanun, 23.06.1945 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bankanın kuruluş sermayesi 100.000.000 TL olarak öngörülmüştür (İller Bankası, 1994).

İlerleyen zamanla birlikte İller Bankası, yatırım finansmanı ve teknik desteğin yanı sıra, yerel yönetim maliyesi sistemi içinde yönetici, yönlendirici, üretici ve denetleyici gibi farklı fonksiyonları da üstlenerek yerel yönetimlere katkılarını arttırmıştır.

Bankanın temel amacı, "yerel yönetimler ile bu idarelerin kuracakları birlikler ve adı geçen idarelere bağlı tüzel kişiliği olan ya da olmayan, katma bütçeli idare ve kurumların finansman ihtiyaçlarına cevap vermek, ayrıca ilgili idarelerin imar ve altyapı işleriyle uğraşmaktır." olarak belirlenmiştir. Bankanın ortakları il özel idareleri, belediyeler ve köyler diğer bir ifadeyle yerel yönetimlerdir. Ayrıca banka, sermayesini kamu hukuku kuralları ve denetimi dışında kullanma yetkisine ve özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir (Berk, 2003, s. 77).

İller Bankası 26.01.2011 tarih ve 6107 sayılı kanun ile Banka'nın devamı olmak üzere görev yetki ve sorumlulukları korunarak, tüzel kişiliğe sahip, anonim şirket statüsünde İller Bankası Anonim Şirketi unvanıyla bir kalkınma ve yatırım bankası haline gelmiştir.

SONUÇ

Batı Avrupa’da nüfusun artmasıyla ve sanayileşmeyle birlikte kentlere göçün artmasıyla, kentlerde altyapı sorunları baş göstermeye başladı. Özel bankalardan alınan kredilerin faiz oranlarının ve vade seçeneklerinin yerel yönetimlerin istediği şekilde olmaması yeni bir bankacılık sistemini zorunlu hale getirdi. Gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra sadece yerel yönetimlere finansman desteği sağlayacak yeni bir bankacılık sistemi geliştirildi. Temellerinin 14. yüzyıla dayandığı düşünülen yerel yönetim bankaları, ülkelerin sanayileşmesi ve kentleşmesinde altyapı ve üstyapı ihtiyaçlarını karşılarken mali ve teknik destek vererek, kendine özgü bir bankacılık sistemi olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Demokrasinin mihenk taşlarından biri olan ve hizmeti doğrudan götürmesinden dolayı halkla iç içe olan yerel yönetimlerin hizmet anlayışı ülkeden ülkeye değişmesine rağmen karşılaştıkları sorunlar hemen hemen aynı olmaktadır. Batı Avrupa’nın karşılaştığı sorunlarla Türkiye Cumhuriyeti 20. yüzyılda karşılaşmıştır.

Bağımsızlık Savaşı’ndan çıkan genç cumhuriyet, yeniden yapılanma çalışmalarına giriştiğinde özel girişimcilerin yüksek kâr sağlama amaçlarıyla karşılaşınca özel bankalardan alacakları kredilerin maliyetlerinin yüksekliğinden dolayı yerel yönetim bankacılığının çalışmalarına başlamıştır. İlk olarak bir kanun tasarısıyla 1930 yılında yerel yönetim bankasının kurulacağını işaretlerini verdikten sonra Mustafa Kemal’in isteğiyle 1933 yılında Belediyeler Bankası’nı kurulmuştur. 1945 yılında kapsamını genişleterek İller Bankası’na dönüşen yerel yönetim bankası, zamanla çalışma şeklini geliştirerek ve tecrübe kazarak 2011 yılında anonim şirket statüsü kazanmıştır. Günümüzde mali ve teknik destek sağlayarak yerel yönetim projelerinde önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. H. (2002). Cumhuriyet Döneminde Türkçe. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Akdemir, A. U. (2005). Mahalli İdareler. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Bankası, İ. (1994). Kuruluşundan Bugüne İller Bankası 1933-1993. Ankara : İller Bankası Vakıf Matbaası.
- Berk, A. (2003). İller Bankası ve Yerel Yönetimler. Sayıştay Dergisi, 77.
- Birliği, I. –E. (1993). Yerel Yönetim Bankacılığı. İstanbul: Kent Basımevi.
- Çınar, T. (2007). İller Bankası ve Yerel Yönetimler. Ankara: TODİE Yayınları.
- Çoker, Z. (1986). İller Bankası ve Mahalli İdareler. Ankara: İller Bankası Yayınları.
- Güler, B. A. (1996). Kentsel Altyapı Finansmanı: Belediyeler Bankası: 1933-1945. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Keleş, R. (1993). Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar. İstanbul.
- Özenoğlu, C. (2011). İller Bankası'nın Türkiye'deki Bölgelerin Gelişmişlik Düzeyine Etkisi. Kütayha.
- Topal, A. K. (2003). Türkiye'de Yerel Yönetim Bankacılığı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Enderun Dergisi

Cilt:2 Sayı:2

Gönderiliş Tarihi: 12/10/2018
Kabul Tarihi: 30/10/2018
ORCID: 0000-0002-3695-846X

KİTAP İNCELEMESİ: BİR KİMLİK PEŞİNDE TÜRKİYE: OSMANLIDAN MODERN TÜRKİYE'YE.

FEROZ AHMAD , 2007

Sevara CHARYYEVA¹

Bu kitap Osmanlı İmparatorluğu ve modern Türkiye tarihi ile uzun süreli ilişki sonrası ortaya çıkmıştır. Yazar bu kitapta Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Türkiye Cumhuriyeti'nin 2006 yılına kadar olan süreci incelemiştir. Osmanlı'nın küçük devletten İmparatorluğa, İmparatorluktan Cumhuriyet'e kadar olan süreçlerin dönüşümünü ve devletin sosyal, siyasal, ekonomik olaylarını, çözülen, çözülemeyen sorunlarını dışardan bakan bir göz olarak eleştiriye açık ve anlaşılır bir dilde ele almıştır.

Bu kitap yedi bölümden oluşan kitap olup, birinci bölümde Osmanlılar: Devlet'ten İmparatorluğa, Osmanlı hanedanının ortaya çıkışı, Ordunun gelişimi, Fatih Sultan Mehmet'in başarıları, Kanuni Sultan Süleyman'ın Osmanlı'nın temelini atan 10 büyük hükümdarların sonuncusu olduğunu ve Kanuniden sonra tahta geçen sultanların harem zevklerine savaştan daha fazla önem veren, beceriksiz, sıradan ve yoz adamlar olduğunu belirtmektedir.

Yazar olayları ve kişileri anlatırken siyasi pencereden bakarak anlatmayı tercih etmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde: Reformdan Devrim'e, Batılılaşma hareketleri, Tanzimat dönemi ve Osmanlı İmparatorluğunun iflas ve kargaşalarını III. Selimden başlayan ve I. Meşrutiyete kadar olan Osmanlı'nın modernleşme çabalarını ele almış.

¹ Lisans Öğrencisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, sewara94tm@gmail.com, [0000-0002-3695-846X](https://orcid.org/0000-0002-3695-846X)

Üçüncü bölümde Meşrutiyet devrimi, Anayasal süreçler, Balkan savaşları ve Osmanlı yenilgisi, savaşın yansımaları, Birinci Dünya savaşı, Osmanlının savaşındaki rolü ve son olarak Osmanlının yıkılma sürecini incelemiştir.

Meşrutiyet döneminde yeni Türkiye'nin oluşumunda kadınların da kritik rolde olduklarının altını çizmiştir.

Dördüncü bölümde Kemalist dönemin başlamasıyla ve Mustafa Kemal'in ölümüne kadar olan süreci ve bu süreç içinde Atatürk'ün iktidarının yükselmesi, ulusal bağımsızlık hareketlerinin doğuşu, Cumhuriyet'in doğuşu, Cumhuriyetçiliğin kök salması, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu incelemiştir.

Yazar Atatürk'ü anlatırken "Sakarya savaşı Mustafa Kemal'in kariyerinde ve bağımsızlık mücadelesinde bir dönüm noktası oldu. Mareşalliğe terfi ettirilerek kendine Atatürk soyadını aldığı, 1934 yılına kadar kullandığı Gazi unvanı verildi" diyerek , Atatürk'ün başarılarını incelemeye almıştır.

Çok partili siyaset ve Demokrasi adlı beşinci bölümde İsmet İnönü'nün önderliğinde siyasi partilerin kurulması, Avrupa ile savaşlar, iç siyasetin düzeni, ekonomik endişeler II. Dünya savaşı , soğuk savaş gibi dönemlerde Türkiye'nin ekonomik siyasi ve sosyal durumlarını değerlendirmiştir. Yazar bu bölümde Adnan Menderes'inde başarılarından bahsetmiş. Menderes asıldıktan sonra Ankara'da kullanılan bir fıkraya da bu kitapta yer vermiş "Menderes cennete gider ve bir gün Atatürk ile karşılaşır, Atatürk ona Türkiye'deki siyasi hayatı sorar. Menderes bunun üzerine Atatürk öldükten sonra memleketin başına gelenleri bir bir sayıp döker ve son olarak kendi idamını anlatır. Sonra da 'Kısmet, paşam' der. Atatürk, 'Hayır Adnan' der, 'kısmet değil, İSMET'...

Altıncı bölümde Askeri vasiler , Cunta yönetimi, MBK: Geçici Hükümet , Ekonomik reformlar, Değişen toplumsal yapı, Yeni Siyasal Partilerin kurulması, Yeni Siyaset ve daha geniş dünya, Kıbrıs sorunu, artan ekonomik sıkıntı başlıkları altında incelemeler yapmıştır. Bu dönemdeki gelişmeler olarak kentleşme ve endüstri ortaya çıkışı, artan ekonomik olaylar, enflasyon konularına da değinmiştir. Bu bölümde okuyucu olarak dikkatimi çeken 1960 darbesi ve yönetim şekli oldu. Milli Birlik Komitesi o kadar darbe ile yönetimi ele geçirmesi, sonra da kendine ait bir yönetim planı olmadığından üniversite akademisyenlerinden fikir alarak yeni bir Anayasa hazırlaması eleştirdiğim konu oldu.

Yedinci bölümde Ordu, Partiler ve Küreselleşme ile başlayıp, Türkiye'nin değişen Sosyo-ekonomik görünümü, Kürt sorunu, Laikler ve İslamcılar ABD üyeliği ve ilişkileri, ülkeyi hep gerilime sokan Kıbrıs meselesi gibi önemli başlıklar altında incelemiştir. Bu dönemde Turgut Özal'ın cumhurbaşkanlık dönemi (1989-1993) siyasi kararsızlık dönemi olarak alınmıştır. Bu dönemde üzerinde durulan önemli konu ise ekonomi olmuş. Kamuoyu gündemine 1980'lerin sonunda Özal'ın ekonomi politikalarını eleştirerek giriş yapan ilk kadın başbakan Tansu Çillerin başarılarından da söz edilmektedir. Bu kitapta önemli isimlere, önemli olaylara küçük ama çarpıcı bir şekilde değinilmiştir. Atatürk'ten İsmet İnönü'ye, Adnan Menderesten Bülent Ecevit'e , Süleyman Demirel den Turgut Özal'a, Tansu Çillerden Recep Tayyip Erdoğan'a kadar siyasilerin başarılarını kısa ve öz olarak anlatmıştır. Kitapta son olarak Kronoloji kısmına yer verilmesi okuyucu için faydalı olur. Türkiye'nin Osmanlıdan günümüze kadar olan dönüm noktalarını sıralı bir şekilde bu kitapta yer vererek tarih severlere ayrıcalık tanımıştır. Yazar her ne kadar dışarıdan bakan bir göz olarak incelese de Türk tarihini siyasi pencereden bakarak tarafsız bir şekilde kaleme almıştır.